

8366

Jh  
122.5  
235  
92

2366

I 38

A MEDIKUS

D. 146/B  
8366.

# A MEDIKUS

ÉLETKÉP 3 FELVONÁSBAN

IRTA

BRÓDY SÁNDOR

BUDAPEST, 1911  
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA  
Andrássy-út 10.

M. Szinh  
és Filmműv  
Szövetség  
Tud. Oszt.  
Könyvtára

Színház- és Könyvtári Intézet  
Könyvtára 1961. sz. 8366

Színpadokkal szemben kézirat.

\*

A könyv megvásárlása senkit sem jogosít föl a darab előadására.

Az előadás joga fölött a szerző rendelkezik.

\*

A bármely nyelvre való fordítás jogát fentartja magának a szerző.

M. Szink. és Fittm.év.  
Szöv. Tud. Oszt. könyvt.  
szára 1954. Lsz. 4784

#### SZEMÉLYEK:

János, orvos

Arrak, egykori szabó, atyja

Ada, testvére

Adolf, irnok, vőlegény

Rubin, főorvos

Riza, leánya

Fiu, } Rubin gyermekei

Leány, }

Köris Piros, vidéki leány

Schwarz (Majd), orvosnövendék

György, papnövendék

Nagyfejeő, jogász

Filozopter

Technikus

Borcsa (Messalina), szolgáló

Egy öreg cseléd

Három varrólány

A történet ideje ma, Budapest.

ELSŐ FELVONÁS

*berendezés*

Hónapos szoba. Úgy képzelem, a Mária-utcában, régi házban. Szabálytalan, <sup>alkoven</sup>alkovenos, hiányos butorzatu. Tanya ez, és nem lakószoba. Az alkovenben két polituros ág, lapos és szegény. Kényelmetlen szalon-divány. Olesó és nem egészen fehér <sup>alkoven</sup>firhang lóg az <sup>alkoven</sup>alkoven előtt. Három különféle fajtájú <sup>alkoven</sup>sifonér, kulesa nincs, nyikorog az ajtaja. Diák-, részben katona-koffer köröskörül (nem értékesíthető tárgyak). Néhány „készbutor“ darab. Úgymint: ebédlőasztal, <sup>alkoven</sup>étager. Több feltűnően nagy köpökláda. Öreg gipszpipák ülnek benne és rossz pipaszárak, mint a nád a fekete tóból, nőnek ki belőle. A falon családi fotografiák, a nagyszülők krétarajza, üveg alatt. Agyonfüstölve és a legyek következtében megtisztelve. Oldalt, vacokból, könyv és füzetek dombjából egy ember friss csontváza emelkedik ki. A koponyán köcsögalap, az agyarában: rövidszáru kis vörös pipa. Cseppet sem félelmes, inkább mulatságos. Jobb oldalt az előtérben ideiglenesen beállított pléhkályha, csöve szeszélyesen ide-oda kereng. Bejárat jobb oldalt, fájdalom, csak a kályhán kereszt-

tül. Két ablak, rézsut, az udvarra, a gangra nyílik. Fügöny csak az egyik ablakon van. A másikat nyilván cigaretta-tűz emésztette meg. Lesrófolt petróleum-lámpa nagyon is gyér és egyoldalú világa. Egy-egy hirtelen meggyújtott gyufa vilanása. Rossz, de jellegzetes diák-kufferok. Meg kell érezni a szobán, hogy nem pestiek lakják. A falon több kucsébertől nyert szép nő olajnyomatu képe. Köztük a primadonna, kinek ideje lejárván, bajusz rajzoltatott. Rögtönzött rossz íróasztalok a falak mellett, könyvek, írások tömege rajta. A föld is csupa ujság és egyéb papiros. Ruhátlan ruhafogasok. A sarokban üres borospalackok. Balról sifonnal eltorlaszolt bejárat a háziakhoz. Jobbról bejárás a konyhába. Ez az igazi bejárás. A fenékszinen két ablak a gangra, azaz, az udvarra néző. Téli estve, az ebédlő-asztal fölött nehéz, de olcsó petróleum-lámpás ég. Alatta ülnek: János, György. a papnövendék az ablak mellett ül. Schwarcz az előtérben, a csöves kis vaskályha mellett hason fekszik. A tüzet helyel-közzel papirral éleszti, almát süt. Tanul, közben-közben hangosan.)

ELSŐ JELENET.

*János. Fiuk.*

*János* (álmodozva, csendesen): Mégis csak piszokság!

*Nagyfejeő*: Mi?

*János*: Huszonnégyéves vagyok és megint vacsora nélkül fekszem le. Ez megalázó. Nincs senkinek egy vasa?

*Majd*: Nincs.

*János*: Akkor nincs egyéb hátra, minthogy kártyázunk.

*Nagyfejeő*: Becsületszóra? Ezt szeretem. Én adom a bankot. Hol vannak az eszközök?

*Majd* (kiveszi a zsebéből a kártyát): Itt van.

*János* (szaglászva Majdot): Te, te, neked pénzsza-god van.



*Nagyfejeő:* Van, van. Hova dugtad?

*Majd:* Kutassatok ki. A vizsgadíjam . . . az megvolt . . . kölcsön adtam . . . Majd bolond vagyok . . . a jövőm . . .

*János:* Hagyjad, ez gyáva. Ez képes a holnapért ma éhezni. A jövő! (Utánozza Majd köhögését.) A vég, a cél. Fúj, izmaelita, menj innen, ki vagy zárva a játékból.

*Majd* (előbbi helyére sompolyog).

*Nagyfejeő:* Szent atya, mit csinál? Mire vár?

*János:* A kanonok nagybátyja halálára.

*György:* Vicceljetez magatok közt. Azért, mert leereszkeszem hozzátok . . . (Halkan:) Fiúk, én félek, méltatlan vagyok hivatásomhoz, én nem tudok lefeküdni este, fölkelni reggel. És álmaim vannak.

*Majd* (tanulás közben): A nőről.

*György* (fejét lehajtja).

*János:* Mért nem mégysz haza? Mit nyomorogsz itt velünk száraz levegőn és nedves vizen.

*György:* A pénzes postást várom. Ide címeztettem. Jöhet éjjel pénz?

*János:* Nem. A pénz éjjel nem jár. Éjjel fél.

## MÁSODIK JELENET.

*Kabat* <sup>↑</sup> *Voltak, Technikus, később Borcsa.*

*Technikus* (igen kis csomaggal megérkezik): Ideköltözödtem . . . Jó estét az uraknak . . . A szállásom . . .

*János* (a kezével int): Jó van, jó. Gyere. Százezer forint a bank.

*Technikus* (odaugrik): Tartom.

*Nagyfejeő:* Ez pimaszság! Nekem nem hagysz semmit?

*Technikus:* Nem.

*János:* Megint hazárdéroztok? Nincs játék! (Széjjeltépi a kártyát. Rámennek, el akarják tőle venni. Nem hagyja magát. Szétiüt köztük. Nagy kavarodás. Ordítózás össze-vissza.)

*Nagyfejeő:* Ti izmaeliták, csaltok.

*Technikus:* Ti árják mindig hazudtok!

*Majd* (tanulás közben kirikolt a szövegből): A nyomor veszekszik. (Tovább tanul. Fűlsiketítő lárma.)

*János:* Elég! (A filozoptert ellöki, hogy az hatot bokázik.)

*Filozopter* (sántit, majd mint a sánta szarka körül táncolja a szobát, az egyszerre lecsillapodott fiatalemberekkel).

*János* (leül, szünet) : Hány óra?

*Majd, Filozopter, Nagyfejező* (nem felelnek. Meg se moccannak, még csak taglejtéssel se méltatják válaszra).

*Majd* (a kályha előtt hasonfekve, könyvek között hangesen tanul. Fölbugja a bonctan latin kifejezéseit. Egy kissé haragosan nekikeseredve).

*János*: Hányadika van voltaképpen?

*Majd* (a könyvből föl se tekintve): Negyvenegyediké. (Tovább tanul.)

*János* (a mellényében keresgél): Van valakinél tíz krajcár . . . cigarettára . . . Egy felnőtt embernek ne legyen tíz krajcárja . . .

*Nagyfejeő*: Én teszek egy kísérletet Borcsával.

*János*: Hagyd a fenébe!

*Nagyfejeő*: Borcsa!

*Borcsa* (tányért törülget): Tessen!

*Nagyfejeő*: Hogy gondolkozol arról, hogy itthon vacsoráljunk?

*Borcsa*: Én hozok. Mit?

*Technikus*: Te vagy a nő, neked kell összeállítani.

*Borcsa*: Talán szafaládét hagymával, ecettel és olajjal.

*Nagyfejeő*: Azt, azt.

*János*: Inkább grojít, sajtot, sokat.

*Borcsa*: Vagy szalámit, vajjal, téli retekkel és grójít is.

*Technikus*: Ha én gyümölcs nélkül vacsorálok, megromtom a gyomrom. Van a krajzlernál alma?

*Borcsa*: Van.

*Nagyfejeő*: Usgyé! Még nem vagy ott?

*Borcsa* (kezét nyújtja pénz után).

*Nagyfejeő* (ridegen): Elszámolásra!

*Borcsa*: Az a krajzler elköltözködött az utcából.

*János*: Miattatok költözködött el a vidékről.

*Nagyfejeő*: Nem ragaszkodunk hozzá. Pimasz volt. Van hentes.

*Borcsa*: Hentes van, de nem ad.

*János*: Messzalina vagy, de jó leány vagy. Hozzál egy pár sportot a trafikból.

*Borcsa*: A trafikos azt mondta, hogy a dohány olyan, mint a bélyeg, az állam nem ad hitelbe.

*János*: Mit sefteltek vele?

*Nagyfejeő* (föláll): Tudsz te segíteni magadon, Boris, van neked pénzed a bőröd alatt is.

*Borcsa*: Nekem?!

*Technikus*: Odaadtad az altábornagynak?

*Borcsa:* Én, katonának? Inkább az nekem!

*Filozopter:* Jó, jó, dicsekszel. Mit főztök? (Szaglász.)

*Borcsa:* Gulyásos csirkét, kompérral és csipetkével. Mé nem tetszenek a házikisasszonyokkal trafikányi a szoba-uraknak? A szájukból kiadnák a falatot akármeliküknek. Szóltak, nekem szóltak. Ki miatt? E miatt. (A technikusra mutat.) Ha nem tetszenek itthon lenni, mindjárt beugranak, férfit szaglászni. Ezek a varrókisasszonyok, nem olyan varrókisasszonyok. Annyit dolgoznak, amennyit csak akarnak. A legidősebb már jegybenjárt egy szobaúrral. A szobaúr kiette magát és elment. A kisasszony azóta krákog a tor-kával.

*Technikus:* Én be akarok menni. Van egy ötletem. Főlládozom magamat. Előbb én jól lakok. Aztán hozok nektek. Én kiállok a sorból. (Főlláll, s félretolja a háziak bejáratánál álló sifont. Tányérok, kanalak vidám csörömpölése hallatszik. Csend. Hallgatódnak.) A csirke élt?

*Borcsa* (büszkén): Nem esznek, csak élő csirkét. Egy órája én tekertem ki a nyakát a kezemmel.

*Technikus:* Én bemegyek, hagyjatok, ne hagyjatok.

*Majd:* Ne bolondulj, a jövőd . . . (Köhög. A zsebkendőjébe köp).

*Borcsa* (biztatja): Hármat tessén kopogtatni . . . Azt mondom hármat, kinyitja. (Elébe állanak, tanácstalan csoport.) Éhesnek tetszenek lenni a doktor uraknak. Viszek én a hentesnek valami álogot, majd kiváncsák. (A vállán levő nagykendőt meglibbenti).

*János:* Menjen nagysád mosogatni.

*Borcsa* (vállát vonogatva el).

## HARMADIK JELENET.

*János, György, Nagyfejeő, Majd, Technikus, Filozopter.*

*Majd* (tanulás közben): A gög, a gög, a gög.

*János:* No én nem, éppen nem, ellenkezőleg.

*Majd:* Ételraktárak vannak. Pénzraktárak. Cheque, clairing, safe deposit, zaci.

*János:* Nem enni! Van-e ennél valami ostobább! A föld dosztig tele van a legfinomabb enniivalókkal és ne legyen az embernek mit a szájába venni. Az éhség — komikus. Nekem nevetnem kell. (Kínosan nevet).

*Majd:* Nekem is. (Szintúgy. Mind kínosan, furcsán nevetnek.)

*János* (elgondolkozva, révedezve): Csodálatos ez a dolog. Itt vagyunk, egészséges, mondjuk: jó családból, egy vidékről való fiatal emberek, biztos a jövőnk, tisztességesek vagyunk, és mégis milyen korlátoltak a pénzforrásaink. Ha a legprimitívebb kölcsönkéréssel végeztünk, ha a zálogintézményt kimerítettük, egy helybe vagyunk gyökeresedve, mint a ruzsavirág. Meghalhatunk éhtifuszban itt. Az állam számár. Pénzt kellene adni az ilyen tehetséges fiatal embereknek, mint mi. Engedi, hogy ilyen kolduskutyák, mint mi, orvosok lehessünk. Rászabadít bennünket az emberekre. Ha nekem pénzem van, szeretem az embert, ha nincs, nem. A szegény ember, veszett ember. A pénz — valami komikus.

*Filozopter*: A pénz. Furcsa.

*Nagyfejeő*: A pénz.

*Technikus* (szenvedéllyel): Csak a zacit ne bánts. Az egyetlen társadalmi intézmény, ami ér valamit. Te is nagy taktikai hibát követtél el. Mert eladtad a télikabátod. Mért nem küldted tisztítóba? Mért adtad el? Mért nem csak be?

*János*: Nem vagyok barátja a fél intézkedéseknek.

*Filozopter*: De amíg kimehettél, összefüggésünk volt a külvilággal.

*János*: Nem akarok összefüggeni.

*Majd*: Miért?

*János*: Meg vagyok hasonolva magammal. Nagyon is símán, nagyon is jó megy nekem. Azon az úton vagyok, hogy polgári gazember legyek. Ki akarok siklani. Kínlódni akarok.

*Nagyfejeő* (szánalommal): Szegény Jancsi te! (Jelzi, hogy János fantáziál.)

*Filozopter*: És én mégse tudok lemondani a reményről, hogy mi itt még ma vacsorálunk.

*János*: Én vacsorálok, ha akarok. Meleg rostbeefet ehetek. Maccaronit cou gratin.

*Technikus*: Jó, jó. (Szimatol, néz, nyitja, csukja a nyikorgó siffonokat. Nézi az értéktelen tárgyakat.) Semmi. Kinek van indexe?

*Ketten*: Kinek van?

*Technikus* (megáll a csontváz előtt): Ezt kellene becsapni, ez pechelt el bennünket. A klinikai szolgál rá. Talán a zsidó is.

*Nagyfejeő*: Már a zsidók se félnek.

*János:* Hagyjátok Jánost.

*Nagyfejeő:* Mindjárt kupán ütöm ezt a szláv gazembert. Hogy vihog ránk, mert ő túl van a dolgokon. (A fogát csattogtatja.)

*Technikus* (a csontvázhoz): Kolléga, akar ön rajtunk segíteni, akar ön velem eljárni, hogy megkísértsük?

*Nagyfejeő:* Próbáld meg... Most éjjel vidd be az izraelitához.

*Majd:* Én egyszer Liszt Ferenc kezét eladtam. Gipszből volt, egy zenenövendék lakótársamé volt.

*Filozopter:* Ha patinája volna, de friss, tegnap még...

*György:* Ki voltaképpen ez az ember?

*János:* Ez a János. Tót, útról. Este jött, reggel munkába állott, délután leesett az állványról. Most itt van. Amikor behozták frissen, én még szóltam hozzá a klinikán, s ő is hozzám ennyit: tartsam el a gyerekeit. Rendben van. Miért ne?

*Nagyfejeő:* És így mir nix, dir nix, el lehetett hozni?

*János:* Nix? Kipreparáltam, elhoztam.

*Technikus:* Én kísérletet teszek veled. Engem izgat.

*János* (fölkáll, a csontváz elé lép): Ezt nem! Nézzétek

csak, milyen finom a konstrukciója. Van-e valami szebb, mint egy csontváz?

*Majd:* Van. A hús az is valami. A szív, az izom...

*János:* Igaz, fiúk, egy berlini orvos kiszámította, hogy egy ember élete alatt 515 millió kilogramm vért lök ki a testbe a szív... az öklömnyi. Hova lett a szíved, tótockám? És hova lett az enyém?

*Majd:* Hová? (Szünet, csend.)

*János:* Én eladtam. (Vidáman:) Egyszerűen eladtam előre. Mint valaki eladja egy muzeumnak az abnormis koponyáját. Én egy lánynak adtam el.

*Majd:* Ez az éhtifusz!

*János:* Voltaképpen nem is én adtam el, hanem az apám. Mint a tata, olyan kedves, ravasz embert még nem ismertetek. Mikor *fant* érettségét tettünk, akkor ő ide Pestre hozott engem. Három inget, kenyeret és birsalmasajtot pakolt a mama. A tata szólt: „Én elviszlek téged egy iskolatársamhoz és boldog leszel!” Elvitt egy szakállas orvos házához és ott tanítom a gyerekeket négy év óta. Eleget csufoltok vele.

*Technikus:* És a szív? a szüved?

*János:* Az orvosnak lánya van. (Önmagának:) Rövi-

debben, ezt nekem el kell venni. Az apa adott pénzt. Színelég a tanításért. Nyíltan nem beszélünk a dologról. De alattomban mindig értetett. Kiruházott, kitaníttott, elkényeztetett. És amikor azt kérdeztem: hogyan hálálom én ezt meg? „a lányomnak!” Hogyan fizetem vissza? „Csak előleg, a magáéból” szólt. Nem szóltam, belenyugodtam, elhelyezkedtem a helyzetbe, amit az öregem csinált.

*György:* És a lány szép?

*János:* No az nem. De kötelességének tartja, hogy belém szerelmes legyen. Ha nem kellene haza pénzt küldeni, ha nem tartanék attól, hogy az anyámnak nincs cipője, az apámnak színivalója . . . Hányszor szerződésszegő lettem volna már. De hát megvagyok és megszoktam a jólétet.

*Majd:* Van annak a lánynak testvére?

*János:* Vicc! Eltölteni a szeretett nővel egy egész életet, az se tréfa. De együtt lenni egy egész életen keresztül egy nővel, akit nem szeretünk, aki bennünket megvett . . .

*Majd:* Nő, nő. Már az nagy dolog, ha az embernek . . . ha nekem önállóan magamnak egy nő nőm volna! Ha lesz! Én monogam vagyok.

*János:* Én poligám. Egy nő . . . Juj, olyan szépen beszélek, mint báró Eötvös József. Meglássátok, nekem rossz

végem lesz. Ha meggondolom, én közönséges házasságszédelő vagyok.

*Majd:* Na, na, nem közönséges!

*János:* Nem is tudjátok, mennyire nem közönséges. Még egy nő van közelben.

*Nagyfejeő:* Még egy nő? Azzal én végzek.

*János:* Ostoba! Azt én szeretem.

*Majd:* A vidéki nő.

*György:* Piri. (Nagy érdeklődéssel föláll.)

*János:* Az.

*György:* Még érintkeztek.

*Majd:* Leveledznek.

*János:* De még mennyire!

*György:* Én kikapcsoltam a nőt életemből, de ez a föld legszebb nője.

*János:* Tudom. Miatta lettél kispap.

*György* (lehajtva a fejét): Gyermekeálmom volt.

*János:* Mit álmodoztál neki. Én jónapot helyett megcsókoltam. Házasságot ígértem neki és nem voltam tizenhat éves.

*György:* És most?

*János:* Minden reggel imádom és minden este félek, hogy megjön és azt mondja: itt vagyok.

*Majd:* No egy kicsit csalod is fölfelé.

*János:* Hogyne. Ha otthon megunta, gyönyörű lakosztályaim készen várják! Ha nem bírja bevárni míg egyetemi tanár leszek, abban a pillanatban teszem le az utolsó rigorózumot, amikor akarja . . . Az én munkás két karom . . . Az ő atyja már öreg . . . a keze reszket . . . Valami idegen aláírást reszketett alá egy hosszú papírra . . .

*György:* Szegény öreg telekkönyvvezető. Hogy tudod?

*János:* A leánya megírta.

*Majd:* És most?

*János:* Lehet a levéllel egyidejűleg megjön, egy szál szoknyában, horgolt bajtlival a kezében. Öt éve nem láttam. Reszketek tőle és várom. De ebből meg nem élünk.

(Kívül csengetés.)

*Filozopter:* Csak valaki jönne! Valami vándorkereskedő.

*Borcsa* (beordít): A tata!

*Nagyfejeő:* Künn vagyunk a vízből.

*János:* Még csak az kellett.

*Nagyfejeő:* Tiszteld és vágd mellbe atyádat.

*Majd:* Adjon ide vagy ezer koronát.

*János:* A tatát pumpolni. Majd meglássátok!

*Technikus:* Én kiveszem belőle!

*János:* Fogjátok be! . . . A tatát pumpolni . . . Majd meglássátok. Az én apám azt hiszi, hogy én vagyok Pesten a második leggazdagabb ember. Parthie vagyok. Főprofesszor vagyok az egyetemen. Csak titkolom. Meg ne zavarjátok az öreget. Különben hiába.

NEGYEDIK JELENET.

*Voltak, Arrak.*

*Kövér*  
*Arrak* (pakkal, kis kofferrel): Jó estét, doktor urak. Nem kávéházban? Jó estét Jánoska. (Ölelkeznek, csokolóznak, kezelnek.) Egy kis csemegét küldött az anyád. Birsalmasajtot, Vacsora utánra.

*Nagyfejeő:* Épp azután vagyunk.

*Majd:* Előbb nem lehet megenni?

*János:* Nem. (Leteszi a pakkot. Szagolják, csipegetik.)  
Úlj le tata! Mit csinálnak otthon? Miért jöttél?

*Arrak:* A doktor urak előtt?

*János:* Nincs titkom. Egyébként menjetek át a másik szobába. (A spanyolfal segítségével megcsinálják a másik szobát, ahova elhurcolják a desszertet és szorgalmasan eszegetik, mormolván.)

*György:* Mégis csak anya az anya!

*Majd:* Az anya keze.

*Technikus:* Tápláló a birsalma?

*Arrak:* Kettőért jöttem. Mi az fiam, hogy pénzt nem küldesz? Nyugtalankodtunk miattad, nem írtál. A kettő: egy, hogy kitűnő alkalom van odahaza megvenni egy készruha boltot. Grün — ismered — megbukott és meghalt. A bolt jó. Az anyád nem frizirná többet. Semmi baja, csak a kezébe állott a görcs. Eszik, iszik, mindent tud. De a fésűt nem akarja tartani. Napi három forintomba kerül, hogy ezt nem tudja.

*János:* Szegény mama!

*Arrak:* Ez nem baj. A mama negyven esztendeje fésül Egerben, — az érsek hugait is, — neki elég. Pihenhet.

*János:* Miből éltek? Te tata húsz éve föléje nőttél a mesterségednek.

*Arrak:* Szabó vagyok és még milyen! De húsz év óta

nem tudok befűzni. Mindez semmi. Adával, a te kis Adusoddal van baj. Olyan szép leányt te még nem láttál.

*János:* A testvérem, úgy illik. Beteg?

*Arrak:* Az is, nem is. Férjhez kell mennie. Egy alkalom van, ilyen még nem volt. Irnok. Több mint irnok. Kevesebb, mint egy ügyvéd. De több akármelyik bírónál. Majdnem ügyvéd. De folytatja. Kétezer forint adóssága van. Ezt ki kell fizetni.

*János:* Nos? Miért vonakodik?

*Arrak:* Adába szerelmes, szerelmes. De hogy. Szeretné megtenni, hogy elvegye. Ő adná a pénzt inkább. De mert nem teheti, nekünk kell. Neked.

*János:* Nekem. Honnan? hogyan?

*Arrak:* Hagyjuk. Téged én kitanítottalak. Most neked van kötelességed. Ilyen szép ember, annyira előkelő úriember annyi pénzt kap, amennyit akar.

*Nagyfejő:* Tessék csak szoritani.

*Majd:* Így tata, így!

*János:* Aztán mit mond Ada ehhez a kétezer forintos szerelemhez?

*Arrak:* A házi-orvos azt mondta, hogyha Ada most férjhez nem megy, beteg lesz. Iszterikus. Egész nap fekszik



a diványon. Sír. „Menj el az én egyetlen bátyámhoz, Jánosomhoz és mondd meg neki, adja.“ Most én feljöttem (leül:) és addig el nem megyek. (Pipára gyújt.)

*János:* Meddig?

*Arak:* Amíg nem végzel.

*János:* Mivel?

*Arrak:* A te gazdag, szép menyasszonyoddal.

*János:* Ez kedves. Mi? Halljátok! Nem mondtam? Volt valaha ilyen kedves ember a világon?

*Technikus* (a tata pipájának a füstjét az orra alá legyinti, élvezi).

*Arrak* (büszkén): Szüzl!

*Technikus* (kéri a pipát, tata odaadja).

*János:* És igen jó ember.

*Arrak:* Mit akarsz? Mondd meg mit akarsz?

*János:* Én? Talán te?

*Arrak:* Én soha, semmit, senkitől, legkevésbé a fiamtól.

*János:* Szóval azt akarod, hogy lóhalálba, kutya-futtába megházasodjak, mert ki kell fizetni a zug-üggyvéd adósságát?

*Arrak:* Külömben szerencsétlenség történik. Előbb az

anya, aztán a leány, legvégül . . . én, az apád, a te apád. Az egyetlen, mert más nincs. Lehet barátod — doktor urak — több, nőd több, de atyád csak egy lehet.

*Majd:* Fiziológiából egy!

*János:* Mit szóltok az öreghez, mi?

*Nagyfefeő:* Csunya!

*György:* Patriarcha!

*Arrak:* Fiatalabb vagyok, mint a fiam, én a fiamnak a gyereke vagyok.

*János* (nagy, de szomorú kedvteléssel megöleli): Az vagy, öreg. Meglesz, meglesz . . . Menj nyugodtan aludni.

*Arrak:* Még nem vacsoráltam. Eljössz velem.

*János:* Már én elvégeztem.

*Arrak:* Lehet kétszer is, az apád kedvéért.

*Filozopter:* Ebben is igaza van.

*János:* Csak menj, öreg. Nekünk ülésünk van. Van készséged?

*Arrak:* Valami van. De a szállót már neked kell kifizetni. Még valamit, hogy el ne felejtse. Az öcsédnek egyikét írka, holmi olcsó számárság kell. El akarom vinni magammal.

*Majd* (átveszi az öregtől a listát): Görögpótló, egy

atlasz. Tornaruha az országos ünnepélyhez. Egy finom cirkli. A. W. Faber ceruza, puha, Hardtmuth 2. Tornacipő. 3 nyakravaló. Egy csikos selyemtrikó. Odysseus puská.

*Arrak:* Puskát, azt nem!

*János:* Egyéb semmi.

*Arrak:* Most nem. Sietni kell, Jánosom. Kétezer forint és majdnem ügyvéd. Egy ilyen alkalom . . . Ha más nők is megtudják . . . Főtt marhahúst fogok enni tormával. Vajjon este lehet-e? Pesten mindent lehet. Szervusz az uraknak. Reggel hatra itt leszek, doktor úr. (Kezelnek, mind az ajtóig kísérik. Az ajtóban megállnak egy tömegben. Csönd.)

#### ÖTÖDIK JELENET.

*Voltak, Arrak nélkül, később Riza.*

*János:* Mi?

*György:* Volt egy szent, akit egy nő a kebléből étetett.

*Arrak* (visszadugja a fejét): Elfelejtettem az ujságot. Az öreg Kőríst bekasztlították. Egy kereskedő nevét egy válóra fölírták.

*György:* És a család?

*Arrak:* A legnagyobb lányt, a Pirit, akinek te hajtottad valaha a szelet — ott a vasutnál láttam strabancirozni. Egy vonattal jöttünk. Ő rítt, én dardliztam. Nem gyöhattunk össze. A keletinél láttam, nem tudta, melyik villamosra szabad felülni . . . Ebből most itt utcalány lesz! Isten áldjon, szervusz. (Kint.) Nagy kár.

(Egy pár pillanatig csendben, szinte mereven ülnek, majd, mint a ketrecbe zárt vadállatok, föl és alá sétálnak a szobában. György visszaül a helyére és várja a pénzes postást.)

*György:* Valakinek ki kellene menni a vasúthoz, hogy bekalauzolja.

*János:* És aztán? Ostoba voltam, hogy kisiklottam. Most vissza kellene siklani . . . két hete nem voltam tanítani. Tovább szédeleghetném a házasságot és az egyik lány pénzén eltarthatnám a másikat. (Nevet.)

*Filozopter:* Ilyen már volt.

*János:* Ilyen még lesz . . . Csak még ma este ne jönne meg. Az öreg talán nem is látta. Csak akarta látni, és akkor nála rendben van. Talán csak káprázott. De gyön, érzem. Valaki közületek elébe mehetne . . . aki télképes. (Az ablakhoz áll.) Egy női árnyék a gangon. (Visszafor-dul.) Valami rendet kellene csinálni. Borcsa!

*Borcsa:* Egy női hölgy a gangon, biztosan magát keresi.

*Technikus:* Van nála kuffer?

*Borcsa:* Nincs.

*György:* Menj ki elébe. (Jánoshoz.)

*János:* Igen, mindjárt . . . valami kabátot. (Kinéz:)  
Nem a Piri. Ez a béka.

*György:* Talán melléktermeinkbe vonuljunk. (A szoba  
másik részére mutat.)

*János:* Csak egy tisztességes lány teheti ezt, hogy az  
ember lakásába jön, amikor nem várja. Én nem vagyok  
itthon, — beteg vagyok.

*Technikus:* Talán lesz nála valami értéktárgy, amit . . .

*János:* Ne szemtelenkedjete, inkább segítsetek. Ez  
az a nő . . .

*Majd:* Akinek az öccsét tanítod.

*János:* Akiből élek.

*Filozopter:* Hogy van ez, tudnunk kell. Lakhatunk-e  
veled együtt?

*György:* Nem lesz ez egészen úgy.

*Nagyfejeő:* Az a kérdés, adtál-e reverzálist. Mert egy  
úriember igen sokszor van abban a helyzetben, hogy há-  
zasságot ígérjen egy nőnek, de írást nem ad soha.

*János:* Az apám talán azt is adott.

*Nagyfejeő:* Tehát az egyiknek te ígérted, a másiknak  
elígérték. Ez egy kissé erkölcsstelen.

*János:* Ne vicceljete! Én ágynak esem. Betegség cí-  
mén két hete nem tanítottam. (Elől a diványon vackol.)

*Borcsa:* Mán idetalált. Elküldjem?

*Majd:* Szép?

*Borcsa:* Mintha egy kicsit biccegne.

*Mind:* Sánta, Sánta! Sánta!

*János:* Tisztességesen viselkedni! Aki szemtelenkedik  
vele . . . A béka! . . . Biztos voltam benne, hogy eljön.  
Csodálkoztam, hogy késett. Csakhogy itt van. Most már  
csak a Piri hiányzik. Idejön spionirozni . . . Két hete be-  
teg . . . Majd te az orvos . . . szemüveget fel . . . kanál.  
Nagyon azért rá ne ijesszete. Barna, az orvosságot, Orvos  
úr. (Kinyújtja a nyelvét).

*Majd:* Tudod. (Kopogás).

*Riza:* Arrak János doktor urat keresem.

*Majd:* Még csak szigorló. (A fiuk mind előre jönnek  
és az ajtóban bemutatkoznak.) Majd főorvos, az urak!

*Riza* (nagyon télnek öltözve. Nagy kucsmakalapjában

szinte elvesz a feje. A kicsike bizony fél és bizonytalan. Ezt még nem próbálta): Azt hittem, egyedül lakik.

*Nagyfejeő és Filozopter* (összeneyetnek, röviden, mintha csuklanának.)

*János* (az ágyból tisztességre inti őket).

*Majd* (nagyon komoly. Hátratulja őket): Kihez legyen szerencsém?

*Riza*: Én . . . nem is tudom . . . Én az vagyok, akit . . . kérem, ne bánjanak velem rosszul . . . kissé meg is vagyok zavarodva . . . először vagyok ilyen helyen . . .

*Nagyfejeő* (szigorúan): Milyen helyen?

*Riza*: Az apám tudta és engedelmével . . . Tudom, nem is illik . . . De aggódtam. Hol van Arrak úr?

*Majd*: Beteg.

*Riza*: Kérem, vezessen az ágyához.

*Majd*: Azt meg is tehetem, meg nem is tehetem.

*Riza*: Orvos leánya vagyok.

*Majd*: Esetleg ragályos betegségről lesz szó.

*Riza* (körülnéz. Meglátja a János ágyát, hozzáfut): János! Szabad nekem ide? (Leül az ágy szélére.) Nem bocsájtom meg magamnak, hogy eddig el nem jöttem. Apa mondta, hogy beteg, de nincs jelentősége, mindennap vár-

tam. Apa mondta, maga írt neki, hogy nyugtasson meg engem, köszönöm. (Kezet nyújt, de kezet nem kap.) Azt hittem, semmi komoly. (Halkan:) Köszönöm a cserép azaleát. Milyen jó maga. Ma nem bírtam tovább.

*János* (magának, minha fantáziálna): Minek a park, ha nem lehet benne csókolódni?

*Mind*: Mi? Mit?

*Riza* (nagyon vidáman): Engem szekiroz vele . . . Én mondtam egyszer a szigeten . . . Mi bizalmas . . . (izgatott hangon:) barátok vagyunk. (Kivesz a ridiküléből egy üveg cseresznye befőttet, Majd azonnal konfiskálja. Nagyfejeő kibontja, eszegetik.) Szenved? Mi baja van? Mire van szüksége? Elküldjem apát? Itt nincs lift és maga János tudja, hogy nem tud ilyen magasra följönni. Én elszökök mindennap, fölolvastok magának . . . Csinálok rendet. Főzök . . . Vacsorált már? (Csend. A technikus szóló nehéz sóhaja hallatszik.)

*Majd*: Nem szabad ennie. (Halkan:) Peritonitis.

*Riza*: Szabad a kezét megfogni. (Mégfogja, el nem ereszti.) Van láza? Egy kicsit halavány. Volt itt orvos? Talán jó volna elhivatni a professzort?

*Majd*: Tessék, de akkor én elhagyom a beteget és önre hárítom a felelősséget. (Föl kel és el akar menni.)

*Riza*: Bocsánat, de a doktor úr . . .

*Majd*: Most pedig a betegnek be kell vennie . . . kanalakat.

*Filozopter*: Nincs nagysádnál véletlenül egy ezüstkanál?

*Riza*: Ha tudtam volna? Küldjek?

*Filozopter*: Küldjön.

*János* (néma dühe az ágyban).

*Majd* (két kanalat összekötött és mint a pestises betegnek, úgy nyújtja azt Jánosnak).

*Riza* (csodálkovza nézi. János prüszkölve, undorral, majd néma kétségbeeséssel megissza).

*Majd* (halkan): Megvallom, a legnagyobb elővigyázatosságra van szükség . . . Tifusz abdominálisról lehet szó. És a kisasszony is az életével játszik, ha olyan közel hajol a beteghez.

*János*: Iggen. Iggen.

*Riza*: Istenem, mit tegyünk. (Fölkel.) Kérem az orvosurat, mit tegyünk?

*Majd*: Élnünk kell, várnunk kell és biznunk a magunk

tudományában. Azonfölül jó körülmények közé juttatni a beteget.

*Riza*: Mit ért ezalatt?

*Majd*: Tessék megmondani a papának. Az orvos úr érti.

*János*: Pizok! Pizok! Pizok! Megállj! Megállj!

*Technikus* (ráteszi a kezét a János szájára): No, no, no!

*Riza*: Mit mond?

*Majd* (jelzi, hogy fantáziál): Semmit.

*Riza*: Kérem, vigyázzanak rá, én megyek és értesítem apát. Ha az orvos úr szíves volna hozzánk, még az éjjel . . .

*Majd* (szigoruan): Ilyenek ezek a hozzátartozók! Térdén csúsznak a beteg körül, és ha az akkor meghal . . .

*Riza* (magának): Meghal! Ha az, akit az ember szeret, meghal, akkor az, aki szereti, az is meghal. Nincs ennél könnyebb és egyszerűbb.

*György*: Tessék nyugodt lenni, én itt vagyok és a lelket én nem engedem . . .

*Riza*: A keze forró.

*Filozopter*: Persze.

*Riza*: És hogy esik a hó, hogy esik a hó!

*Mind* (kifelé néznek).

*Riza* (ezt fölhasználja és szájon csókolja Jánost. Fölugrik és igen gyorsan kisiet): Jó éjt János, jó éjt . . .  
Máma! . . . Holnap! . . .

*Mind* (egy pillanát a meglepetés csendje, aztán mindharsányan összenevetnek).

## HATODIK JELENET.

*Voltak, Riza nélkül.*

*János* (fölugrik az ágyból, a félcipőjét dobja közéjük):  
Gazemberk! Megállj szemita! (Meg akarja fogni Majdot.)  
Mit röhögtök, pimasz nép? Cigaretztátatok a bőréből.

*Technikus*: Emlékérmét kellett volna kérni tőle.

*Nagyfejeő*: Ez úri lány.

*György*: Nem is sánta.

*Nagyfejeő*: Kinötte.

*János*: Megcsókol, amikor azt hiszi, hogy tifuszos vagyok. Ez a kis béka nem fél, nem bánja.

*Majd*: Orvos lánya . . . Ez neked csunya? Jó lesz sietni, különben pályázok rá. Fiuk, ez az első urilány, akivel beszéltem közléről. Jó szaga van. Mintha csak tejjel élne.

Ez egészen más, mint azok. Mihelyt én letettem az utolsót...  
másnap megházasodok. Egy tiszta nőt! (Köhög, elleplezi.)

*János*: Egészen más, mint mindenki! Nyissátok ki az ajtót, hadd menjen ki a párfümje a kis utálatosnak. (Dühösen:) De elfog a düh, ahogy óv, félt, mint valami törékeny tárgyat. Rám ül, jó, hogy ki nem költ, mint a tyúk. A maga jogos tulajdonának tart. Huh! (Szárason:) Éhes vagyok, enni akarok!

*Technikus*: Csinálnunk kell valamit.

*Nagyfejeő*: Itt ülünk, összetett szájjal.

*Filozopter*: És engem el nem hagy a remény, hogy még ma . . .

*Majd*: Nincs más senki, csak Borcsa . . . (Tovább tanul.) Nekem különben van egy pátensem. (Fölkel, egy törülközőt vesz elő.)

*János*: No?

*Majd*: Ezt jó megszorítani a gyomron. (Megcslekszi.)

*Nagyfejeő* } (utánozzák): { Nem rossz.  
*Technikus* } } { Jó.

*György*: Én ilyenkor Homéért szoktam olvasni. Akarjátok? (A zsebébe nyúl, könyvet vesz ki.) A Nausika ének az Odysseából. (Görögül kezdi.)

*János:* Ezeknek görögül. Adsza. (Magyarul olvassa Homért. VII-ik ének).

(Borcsa bejön, hallgatja.)

*János:* Ez az öreg Homér nem is volt rossz író.

*Majd:* És hogy gyűlöltük az iskolában. Miért.

*János:* Mert kötelesség volt szeretni. (Tovább olvas.)

HETEDIK JELENET.

*Követ*  
*Voltak, Piros* (csomaggal).

*György* (Jánoshoz): A Nausika . . . A Piri.

*János* (ránéz): Maga az a nő, akit én szeretek?

*Piros:* Én vagyok. Megváltoztam?

*János:* Megnőtt. Szébb lett. Más.

*György:* A kisasszony nekem nem változott.

*Piros* (János keblére borul és sír).

*János:* No ne sírjon ezek előtt . . . nincs baj . . . semmi baj. Nem itt vagyok-e én? Talán még így jobb és okosabb.

(A leány elhallgat, mintha elvágta volna a sírást.)

*Piros:* A szegény papa.

*János:* Mi történt?

*Piros:* Semmit se csinált.

*János:* Azt tudom.

*Piros:* Rossz neki bent.

*Majd:* Bent. Bent.

*János:* Semmi . . . Megtanul angolul.

*György:* Testvéreivel mi történt?

*Piros:* Öcsike a szomszédba van. Nagyon örül, hogy szabadon szaladgálhat.

*János:* Ott nagy udvar van.

*Piros:* Nusit benntartották az apácáknál. Apa csak szivart kért.

*János:* Küldünk, küldünk, küldünk.

*Piros:* Köszönöm. (Szepegve:) Csak én vagyok egyedül.

*János:* Maga itt van, velem.

*György:* Velünk.

*Piros* (észreveszi Györgyöt és, teljes érdeklődésével felé fordul, ketten mintha a környezetet elfelednék): Maga az, György, vagy csak a szelleme? Tudja-e, amióta beöltözök, ködött nem láttam. Jól áll. (A reverenda.)

*György:* Szomszédok voltunk.

*Piros:* Kicsi koromban hurcolt, kocsin húzott, aztán hajigált. Tudja-e, hogy aztán olyan szerelmes voltam magába, hogy gyűlöltem magát.

*György:* Én is, de én pap lettem.

*Piros:* Megkaptam a képeslevelezőlapot, amikor tőlem búcsúzott. Köszönöm.

*György:* Szent Bernát volt rajta.

*Piros:* Küldeni akartam magának szent Annát. Sohse hittem, hogy maga így megnő, ilyen nagy lesz.

*György:* (nem néz rá): Én nem tudom másnak látni, mint amilyennek láttam.

*János:* Talán mi el is mehetünk.

*Piros:* Maga az én kis uram. Magához jöttem, én már többé el nem megyek.

*János:* Szegény kis lányom. Szép menyasszonyom.

*Piros:* Én nagyon szomorú és nagyon éhes vagyok.

*Filozopter:* Szintén, nagysád, szintén.

*Piros:* Hoztam valamit. A szomszéd sütötte. Hideg kappan. Csakhogy egy kissé sós lesz. A vasuton telesírtam. Vajjon meg lehet-e még enni?

*János:* A könysó a legtisztább só, kristály. Elő vele.

*Nagyfejeő:* Megmondtam? Messalina, civil vizet.

NYOLCADIK JELENET.

*Voltak. Borcsa.*

*Borcsa* (bejön, egy kancsó vörös bort hoz): Hát a bor nem jó? (Az asztalra teszi.)

*János:* Melyik pincéből?

*Borcsa* (a vállára mutat, melyen a nagykendő nincs többé): Három almát is hoztam a kisasszonynak, mivel látom, hogy vidéki. Meg cigarettát.

*János:* A tányér hol maradt? Elmehetsz. (Gyorsan esznek, isznak. A zsíros üres papírost Majd melanchóliával dobja a kályhába.)

*György:* Kedves atyja nem nyugtalankodott, hogy úgy hirtelen . . .

*Piros:* Nem. Bevallottam neki. (Jánosra mutat.) Eridj, mondta és igyekezzél, hogy boldog és becsületes légy. A kezében vagy, ha gazember, ha becsületes ember. Tudom, tehet velem, amit akar. (Sirva:) És ez nekem jó.

*János* (az italtól, evéstől, a vérétől szokatlanul nekitüzesedve): Tekintsen engem férjének. Már is. Törvény és Isten előtt maga nőm!



*György:* Ez beszéd, ez férfias beszéd. (Kezet fog János-sal, a többi szintén.)

*Piros:* Mindig tudtam, hogy csak egy János van a világon.

*János:* Háztartásom fejévé teszem. Nőmmé fogadom.

*György:* De vajjon elég-e ez?

*Majd:* Elég!

*György:* Én a formák embere vagyok. A kisasszonyt előbb elhelyezzük valami jó családban . . .

*János:* Ez az. A lakáskérdés . . . A házi tűzhely. Ami súlyossá teszi az eljárást. Másként nem tudom, hogy oldanók meg. Már ez estére nézve. Itt, ebben az órában cselekedni kell. (Majdhoz, súgva:) Ezek a nők bent kidobnak bennünket. Ilyenkor lopni, rabolni, gyilkolni . . . (Pirosra néz.) Kis menyasszonyom.

*György:* Az eljegyzést elősmerem, de esküvő nélkül...

*János* (hirtelen ötlettel): Meg fogunk esküdni.

*György:* Hol?

*János:* Itt.

*György:* És ki fog megesketni?

*János:* Te.

*György:* Én? Éppen én?

*János:* Van rá jogod, vagy nincs?

*György:* Minden keresztény papnak joga van megesketni egy szerelmes párt, ha sürgősségi eset forog fönn.

*János:* Ennél sürgősebb eset még nem volt.

*György:* De én még csak növendék vagyok és korántsem fölszentelve.

*János:* Vagy pap vagy, vagy nem vagy pap! Te, te szabad gondolkozó! Így viseled magad, mikor két lélek el-kárkozásáról van szó.

*György:* De amit tőlem kívánsz, az törvénytelen.

*János:* Az állam előtt. De szent az Isten előtt.

*György:* Gondoljátok meg a dolgot. A bő étkezés, az alkohol, ital . . .

*Majd:* Hát ha nem akard, majd megesketem én. Én is pap vagyok. Egy előttetek nem szimpatikus felekezet papja. A legősibb családból. (Magára kap egy ágyterítőt.) Nekem van jogom a magam ritusa szerint összeesketni. Ifju pár . . .

*Technikus:* Csak egy gyűrű kell.

*György:* Még csak az kellene . . . Akkor inkább . . . (Piroshoz:) Akarja maga?

*Piros:* Óhajtom.

*György*: A maga óhajtása nekem parancs. (Fölállnak az asztaltól, a technikus oltárt rögtönöz.)

*János*: Be kell ezeket hívni, közönségnek. Hadd lássák, hogy itt komoly dologról van szó.

*Filozopter* (eltolja a siffont, hármat kopog, belép a három vén varrólány pongyolában).

*Filozopter* (harangozik a szájával).

*János* (türelmetlenül): A dologra!

*György* (meghajolva): Legyen meg! Szeretik önök egymást?

*Piros*: Igen.

*János*: Valóban. (Foga között:) Ne okoskodj.

*György* (erélyesen): Nem valóban. Igen, vagy nem?

*János*: Igen, persze. Hogyne.

*György*: Egy pillanatra föl kell függesztenem az eljárást. Az egyik házassulandó fél felelete bizonytalan, erélytelen. Szálljanak magukba, merüljenek szíveikbe. Azon aggodalom fog el, hogy a férfi valamely anyagi kényszer alatt rebegi el gyöngéje igenjét. Holott a menyasszony . . . megérdemelné . . . és én hiszem, hogy volna, lenne, lehet vagy van férfi, aki teljes határozottsággal . . . a szentek elragadtatásával mondaná, ha mondhatná ki az igent. Meny-

asszony és vőlegény, még van módjuk . . . A vőlegénynek esetleg van valami ígérete . . .

*János* (konokul): Folytassuk!

*Piros*: Folytassuk, tisztelendő úr.

*György*: Legyen. (Emelt hangon:) Engem az isteni végzet kijelölt, hogy két lángoló szív fölé rátegyem áldó kezemet.

*János*: Amen!

*György*: Ti állítólag akarjátok egymást. Örökkévaló, isteni érzéssel. És én itt kijelentem és megparancsolom: senki közéték ne álljon, sem föld, sem törvény, sem ember! Jaj a sorsnak is, ha titeket bántani mer! Isten ellen szegül. Mert az Úr vagyon veletek, most és mindörökké amen!

*A fiúk*: Amen!

*Borcsa* (szemét elfödve, sír).

*György* (fejét mélyen meghajtva, elfogódottan): Most pedig csókoljátok meg egymást, hogy az angyalok örüljenek. (Elfordul. János és Piros megteszik. Nagyon szomorúan:) Most pedig, lehet, mert nem a dogma szerint, de az Úr nekem, tudván mi történik szegény, de föl nem szentelt szolgájában, megbocsájt. Mondjátok utánam: mi egymásé vagyunk a földi életre nézve.

*János és Piros* (utána mondják).

*György*: Egyek a boldogságban és búbanatban.

*János és Piros* (utána mondják).

*György*: Egy arc két fele. Egy levél színe és visszája.

Házastársak vagyunk.

*János és Piros*: Házastársak vagyunk.

*György*: Minket Isten úgy segítsen!

*János és Piros*: Minket Isten úgy segítsen!

(Általános nagy kézfogás. A varrólányok ahogy jöttek, el.)

*János*: Rendben van. (Mélyen felsóhajt.)

*Nagyfejeő*: Nem akarok egyházpolitikát csinálni, de hogy leszünk a polgári szertartással?

*János*: Utóbb!

*Piros* (hosszan kezét fog Györggyel, aki nem engedi el a kezét).

*János* (szétválasztja őket): Uraim esküvői órában . . . Parancsolj kitakarodni Borcsa . . . Mondd meg odaát az albérlő úrnak, hogy aki itt alszik, az nőm . . . És most uraim (kezével távozást int, senki sem mozdul).

*Piros* (ásít).

*János*: Nőm álmos. (Szintén ásít.) És a férje is. Önök nem?

*György*: Nem.

*János*: És mégis elhagy bennünket főpap?

*György*: El kell mennem. A budai érsekhez vagyok híva hálásra.

*János* (foga között): Hol húzod meg magad?

*György*: Bekérekedem a foghúzó barátokhoz Budán. Jaj!

*János*: És ön igazságügyminiszter úr?

*Nagyfejeő*: Lehet, hogy rendőri tanulmányokat teszek.

*Piros*: Hogy tetszik azt tenni?

*Nagyfejeő*: Szesz mérgezés. Be egy napig. (Fölveszi a mikadót, amely alól a gérokk kilátszik, gyűri befelé. A virágot a belső rokkból a külsőbe.)

*János*: És te rektor magnificus, méltóságos uram?

*Majd*: Majd! A főpostán! Modern gőzfűtés. Villam! Ötszáz tizenkét lap, reggeli hatra. Majd! (Nem mozdulnak.)

*János*: Már elhagytok bennünket?

*Piros*: Hova mennek?

*Filozopter*: Hotelbe.

*Nagyfejeő*: Az „Angol királynőbe“ távozzunk.

*János*: Nem tartóztatom többet önöket . . . A ház-mester-kérdés . . .

*Filozopter*: Be csak be, de ki . . .

*Technikus*: Appropos! Van magának egy eleven emlékérmé . . . Ugynevezett korona.

*Piros*: Csak egy koronal! (Tartja, senki se akarja elvenni.)

*Filozopter*: Nincs ugyanez az emlékérem apróban? (Elveszi a pénzt. Nagy kézfogás.) Jó éjt, jó napot. Jó ünnepeket.

*György* (még egyszer visszajön): Jó éjszakát Piroska.

*Piros*: Mégis csak rátaláltam.

*György*: Jobb későn, mint soha! (Kezet csókol hosszasan.) Ez a szoba. Ha a kanonok nagybátyám . . . Isten vele. Jól alud . . . (elharapja. Az ajtóban állnak, egymást nézik).

*Majd* (haragosan Jánoshoz, félrehúzza, előbb fönlábolta könyveit): Gyere!

*János*: No!

*Majd*: Van nálad zsebkés? Avez-vous un canif?

*János* (fitymálólág): Ez? (Kiveszi a kést.) Ez mire kell?

*Majd* (a kabátja belsejét mutatja): Nem nekem, neked. Vágj bele! Vágj bele. (János vág.) Nyúlj bele.

*János*: Hatvan forint. A vizsga-pénz. Vidd a fenébe.

*Majd*: A jövőm! Neked adom, visszaadod. Majd. Neked most kell. Hogy adsz neki früstököt? Az első reggel mégse lehet a nőt éheztetni. (Kikiabál:) Megyek! Mellénybe csak nem mehetsz vele sétálni.

*János* (vállat von): Jól van, add ide! (Elveszi a pénzt, nadrágzsebébe teszi.)

*Majd*: Adj kölcsön belőle ötöt.

*János*: Azt nem!

*Majd* (rövidet nevet): Ez szemtelenség, de igazad van. Aztán . . . aztán . . .

*János*: Ne dadogj! (Nagy kegyesen:) Itt van öt. Osszd meg a többivel. Nászom alkalmából éljetez jól.

*György* (visszadugja a fejét, haragosan): Schvarec! (Bejön, meghajtja magát Piros előtt): Szép álmokat.

KILENCEDIK JELENET.

*János, Piros.*

*János*: Most úgynevezett egyedül vagyunk. Egy kissé túlságosan egyedül. Örül neki?

*Piros* (igent int).

János: Kissé gyorsan jött az egész. Legalább egyszer kihirdettük volna a magunk számára. Miért sír? A nagy boldogságtól? (Piros igent int.) Nem fél? Nem bánta meg? (Piros nemet int.) Szeret engem? Tréfa nélkül. Komolyan?

Piros (igent int, sírásban): Nagyon!

János: Nagyon. Bolond beszéd. Mit tudja azt egy leány, hogy mikor, kit, miért és meddig szeret? (Elgondolkozva:) Sokszor egy férfi se tudja.

Piros (még jobban sír).

János: Most miért? Kedves apjára . . . (Piros nemet int.) Hogy amikor a legkellemetlenebb helyzetben van, a lánya akkor nász . . . Ez talán nem is szép. Talán ma ne is csókoljam meg? (Piros igent int.) Miért sír hát?

Piros (sírva, csukolva): A Gyuri olyan szépen beszélt.

János: Szép fiu, szépen beszél. De vajjon érvényesen-e? Vajjon nem lett volna-e még szebb, ha enmagával esketi össze?

Piros: Miért bánt?

János: Mondtam valamit? Azt hittem, csak gondoltam? Fázik? Levessem a cipőit? (Piros igent int.) Sár van rajta, Fehér. (Megcsókolja.) Össze tetszett csombékolni! (A fogaival dolgozik, megsimítja a fejét. Majd elkapja a

kezét, mintha megsütötte volna. Csend.) Ha nem sérti tola-  
kodásom, a harisnyát is. Szabad? (Lehúzza.) Milyen hideg a kis lába. A forró arcomon megmelegítem. No nekem meg a szívem fáj? Az ördög vigye a rossz véredény-rendszere-  
met. Én sajnálom magát. Félek, hogy nem szeretem eléggé, vagy nagyon is szeretem? Ki tudna itt diagnózist csinálni? (Megcsókolja.)

Piros: Én érzem.

János: Forró, hogyne volna forró. Maga nagyon szép. Engem is mint magát, belül a remegés, kívül a tűz . . . Hallja, maga mégis egy könnyelmű leány. Én pedig egy rongyos gazember vagyok. Mi jogon veszem én el magát magamnak.

Piros: Megesküdtünk.

János: Állam nélkül, templom nélkül, pénz nélkül. Ágyunk sincs. Egy párna, kevés párna. Én egy erkölcsös gazember vagyok. (Fölkel, megáll a tükör előtt, hogy beleköpjön.) Fúj! fúj! ki vagyok!

Piros: Kis uram nekem.

János: A többit maga. Vetközzék! Addig elfordulok. (A vállát vonja, mintha mondaná, hangsúlyozná: „Hát jó“  
Piros bebúj az ágyba. A meztelen karja kint a takarón. Kü-

lőnben csak az orra hegye látszik. János eloltja a lámpást és egy kis gondolkodás után vackol magának a diványon. A szobába bevilágít a havas udvar. Holdvilág süt, és az udvar gázlámpája is ég még. Jánosra árnyékot vet, a butorokra is. Kint a konyhában főlhallatszik a Borcsa nagyon kibocsátott hangu éneke: Kék nefelejts . . . csendesedik, egyszerre abban marad.)

*János:* Abbanhagyta.

*Piros:* A Borcsa.

*János:* Megjött a tábornoka.

*Piros:* Ki az?

*János:* Egy frájter. (Ödöng, kinéz az ablakon.) Furcsa ez az éj . . . Mindenki szeret . . . nekem most minden olyan idegen.

*Piros (szepegve):* Furcsa! Maga is lefekszik?

*János:* Le én! Kicsit fáradt vagyok. Több dolgok történtek ma velem.

*Piros:* Engem elvett.

*János:* El én.

*Piros:* Kicsit hirtelen jött, talán nem is akarta.

*János:* Kicsit hirtelen. Aludjunk rá egyet. (Lefekszik,

szivarra gyújt. A hold elbujhatott, a szoba sötétebb lett. János szivarjának a tüze ugyancsak villog.)

*Piros:* Nem alszik kis uram?

*János:* Én alszok. Mindjárt. Te?

*Piros (sirámosan):* Én nem tudok, fázom, azt hiszem a hideg kilelt.

*János:* Megfáztál. Én is. Engem is lel. De a forró. A fogam is vacog.

*Piros:* Az enyém is. Hallja!

*János:* Nem. Érzem. Jó volna összebujni.

*Piros (elbujik a takaró alá):* Jó.

*János:* De nem lehet.

*Piros:* Nem lehet. Valaki mintha lesne ránk.

*János (fölkel, ráncigálja lefelé a fél függönyöket):*

*Piros:* Az a csontváz . . . dobja ki! dobja ki!

*János:* Ezt. (A csontváz elé áll.) Inkább küld. Mi, János? Jobb ma, mint soha. Csak ma van, mi? Ugy-e hékám, holnap nincs. A jövő . . . (Megrázza a vázat.) Itt a jövő! Az ember ma ölel és holnap leesik az állványról. (Haraggal:) A fene egyen meg minden papot, tudóst, minden becsületes embert. Ostobaságokat oltanak be az ember vérébe. Johann! Most ölelkezni a tótnéval! Mindennél jobb! Fúj, de

utálok magam. Nekem nem szabad inni. Megrészegedni, megrészegedni! (Az ágy felé indul.)

*Piros* (kitárja feléje a karját).

*János* (odamegy Piroshez, gyöngéden, röviden megcsókolja): Aludjunk kicsi. (A vackon összegubaszkodnak.)

*Piros*: János, én félek.

*János* (eldobja a szivart): Ne hallgasson rám, álmodok.

*Piros*: Én félek. Imádkozok. (Fölül, imádkozik.)

*János*: Tegyed azt.

*Piros*: Most már nem félek. (Lefekszik.)

*János*: Jó éjszakát.

*Piros*: Jó éjszakát kis uram.

*János*: Jó éjszakát kis feleségem.

*Piros*: Jó . . .

*János*: Éjt.

(Csend.)

(Függöny lassan le.)

## MÁSODIK FELVONÁS

Pesti jómódu orvos szalónja. Nem a betegek, de a háziak számára való. Jobboldalt a tipikus fehérfüggönyös ajtó, amely a rendelőszobába nyílik. Az orvos rendelés közben be-benéz, hogy a családban minden rendben van-e? Amikor bent dolgozik, mohón, de papírszipkából szivarozik. A szalónban leteszi. Egyszer, vagy kétszer orvosságot is vesz be. A szalón kicsi, szabálytalan, telisdedteli virággal. A fekete pianinón egész sor fehér őszi rózsák. Az asztalon, amely inkább ebédlő-, mint szalón-asztal, magyar agyagkorsóban két szál orgonavirág. János gyöngédtelenül fogja eltolni, amikor tanulásra kerül a sor. Mint orvos, füttyül a virágra. Mint férfi, az orgona neki a leány tolakodó lény. Elhárítja. A falon, sajna, csak nyomatok és reprodukciók, a Pesten ösmert Légrády- és Könyves Kálmán-félék. Szerény veleneci üvegcsillár, imitált gyertyával. Izlése és pénze is van a szalón tulajdonosának, de nem elég. A leány izlése kifinomítja a helyet és a készen vett bútorokat is csinosá alakítja át. — Téli délután négy óra. Az első jelenetek világítás



nélkül. Öreg dada szemet hoz be a fehér Meidinger-kályhába és ugyanakkor fölérőfolja a villanyt. Ugyanez a cseléd sötét mesterember-ruhában, fekete fejkendőben, egyszer-kétszer még bejön, hogy megnézze, a tűz ég-e? Nincs-e baj? Együtt él a szobával és az eseményekkel. Benéz a rendelőbe, hogy a gazdája végezett-e már? Egy szót sem szól, legföljebb duruzsol érthetetlenül és pantomimikával vesz részt az eseményekben. Ezek a félvállu, mert féltudású cselédek, akik egy úri család szolgálatában élnek le életüket, a szentimentalizmusunk nélkül való önfeláldozás hősei, rancos arcu, vidámszájú némberek, nagyon kedvesek nekem. És kérem a színésznőt, aki játszani fogja, nagyon ne színezzon, halkán járjon.

ELSŐ JELENET.

*Riza, egy varrólány, majd János.*

*Riza* (varrógép mellett ül, János jön): János.

*János* (kezével int, hogy folytassa): A gyerekek?

*Riza*: Még nincsenek itthon. Csakhogy itt van. Boldog vagyok, hogy látom. Tegnapról, mára. Milyen csuda szervezete van. De nem szabad túlbecsülni. Kiskabátban jött.

*János*: Tavasz van.

*Riza*: Februárban?

*János*: Kalendárium maga? Az ember belülről meleg, vagy hideg. Különbözik pedig, az állatbőrhez jogunk sincs.

*Riza*: Mért olyan rosszkedvű? Történt vele valami? Valami kellemetlenség?

*János*: Ahogy vesszük.

*Riza*: Valami történt.

*János:* Valami furcsa.

*Riza:* Mért titkolódzik, mért nem mondja meg? (Int a varrólánynak, mire az elmegy.) Ha maga engem kérdezne, nincs, amit meg ne . . . Mi történt?

*János:* Hagyjuk a fenébe! Némi kötelességeket vállaltam.

*Riza:* De maga, János, szereti a kötelességet.

*János:* Igen. Én vagyok a magyar tevé . . . De ez talán több a kelleténél. Valakit, egy kicsit úgy a vállamra vettem.

*Riza:* Család?

*János:* Család.

*Riza:* Ki az, nekem megmondhatja. Talán én segíthetek.

*János:* Azt nem . . . különben is, valami ideális ügy. Az én ügyem. Pardon. (Fölsóhajt.) Kitünő ötlet volt. Diákdolog. Katonadolog. (Föl s alá jár.) És most kirobogtam, hogy valamit tegyek, egy kicsit embert öljek érte. (Rizával kezét fog.) Adj Isten. Volt szerencsém.

*Riza:* Nem maradhatok bent?

*János:* Csengetnek. A gyerekek!

(Riza el.)

MÁSODIK JELENET.

*János, fiu, leány.*

*Fiugyerek, Leánygyerek.* (Iszonyu sok könyvvel. Görnyednek alatta. Ledobják János elé az asztalra.)

*Leány:* Betegnek tetszett lenni?

*Fiu:* A Frida attól félt, hogy meg tetszik halni.

*János:* Mi lett volna a koszorura fölírva?

*Leány:* Hű tanárunknak, két kedves tanítványa.

*János:* Jó. — Mi van holnapra föladvá.

*Fiu:* Számtanból borzasztó sok.

*János:* Csak? És neked?

*Leány:* Ugyanez, és még háztartástan.

*Fiu:* Egyéb nincs?

*Piros:* János, én félek.

*János:* Voltatok vívó-órán, táncleckén, svéd-tornán? Itt volt a manikűr, a pedikűr? Ettetek ötször napjában? A csukamájolaj bent van? Hát az extrakt? Voltál korcsolyázni? Remélem megrúgtad a szobaleányt, mint multkor?

*Leány:* Arrak úr, ne tessék szemtelenkedni. Nincs joga.

*János:* Nincs jogom? Mi vagyok én?

*Fiu:* A Frida szemtelen, de az igaz, hogy a papa bennünket nem azért taníttat, hogy tanuljunk.

*János:* Hanem?

*Fiu:* Hanem hogy Arrak úr tanuljon és levizsgázzon.

*János:* Hijjátok csak be Rizát.

*Leány:* Persze. (Összenevetnek.) A Riza! A Riza!

*János:* Mi van a Rizával?

*Fiu:* Szerelmes magába. Tudjuk!

*Leány:* Szegény. (Az ujjával mutatja, hogy Riza vak.)

*János:* Add csak ide a füled.

*Fiu:* Tessék! tessék meghúzni!

*Leány:* És az enyémet is.

*János:* Mit beszéltek? (Húzza.)

*Leány:* Azt, hogy a doktor úr belőlünk él.

*János:* Kiből élek én, ki vagyok én?

*Leány:* Maga egy semmi, akiből az apa valamit csinál.

*Fiu:* Mindig megbukik. Nem is vizsgázik. Mikor vizsgázik? És én még mást is tudok róla.

*János:* Mit tudsz te rólam?

*Fiu:* Azt, hogy magát a papa megvette.

*János:* Hívjátok be a papát!

*Leány:* Be is hívjuk!

*János:* Veletek végeztem. Ki, mars ki!

*Fiu:* Maga mars! (Ketten fülüket fogva kisompollyognak.)

*János* (beszól az ajtón): Doktor, szabad kérnem egy szóra?

*Főorvos* (kidugja a fejét. Párat szippant): Azonnal. Az utolsó halálos beteg, akinek szódabikarbonát frok.

*János* (föl és alá járkál).

HARMADIK JELENET.

*János, Főorvos.*

*Rubin:* Baj van?

*János:* A gyerekekkel.

*Rubin:* Kedves kolléga, így sohase lesz ön kolléga.

*János:* Ez így nem mehet tovább . . . ezt nem lehet, nem lehet.

*Rubin:* Mit, mit nem lehet, kolléga?

*János:* A fia egyszerűen a szemembe vágta . . .

*Rubin:* Mit?

*János:* Hogy ön engem kitart. És hogy én nem teljesítem kötelességemet.

*Rubin:* Gyerekbeszéd. De van valami benne. Az utóbbiban.

*János* (kedvetlenül): Magam is tudom. És éppen azért tudni akarom az egészet. Le akarok számolni. Mi az én kötelességem?

*Rubin:* Hogy letegye az utolsó vizsgát. Orvos legyen. Kész praxist kap. Alig várom, hogy átadhassam. És hogy családot alapítson.

*János:* Rövidebben: ön egy kissé türelmetlen.

*Rubin:* Az vagyok.

*János:* Jó, beszéljünk így. Arról van szó . . .

*Rubin:* Arról.

*János:* Ön attól fél, hogy elzüllök, vagy elugrom.

*Rubin:* Attól. Inkább az előbbtől.

*János:* Tehát a doktor úr engem egyszerűen megvett a leánya számára és most le akarja számíttolni az üzletet.

*Rubin:* Kiméretlen és ostoba beszéd. Én meg akarom önt tisztelni azzal, hogy hozzá adom a lányomat.

*János:* Hódolattal fogadom a megtiszteltetést. Kénytelen vagyok vele. Mikor parancsolja?

*Rubin:* Ha így beszél, nem beszélek többé a dologról. Egy ember, aki engem becsapott.

*János:* Kitaníttattam, kiéltetem és kinulláztattam magamat — ez igaz.

*Rubin:* Aki beült a családomba . . . visszaélt . . .

*János:* Ezt a hangot kikérem magamnak. Tartozom, fizetek.

*Rubin:* Mivel?

*János:* A bőrömmel. A szívemmel. Az egész életemmel.

*Rubin:* Ez a hang új. Hogy most jött meg az utolsó rigorózum előtt, nem baj . . . de . . . Az ajtót jó lesz becsukni . . . Bejöhet. (Becsukja az ajtót.) És hogy Riza erre az ügyre rámenjen, ez nem célozom. Mik az ön tervei?

*János:* Amiket ön parancsol.

*Rubin:* Nekem ne adja az üldözött bárányt. Hallgasson ide. A judiciumom még ép. Egyébként nincs egy részem, amely nem . . . Halálos betegen rendelek már két év óta. Az akarat tart az életben. Hogy ami pénzt még össze lehet harácsolni, a lányomnak, magának, a gyermekeimnek. Nekem hiába csinál grimaszt. Ne vágjon közbe. Én is voltam fiatalember, orvosnövendék és én elvettem a lányt, ahol orvosnövendék voltam. Első szerelem. Bár eladtam volna magamat valami jómódu családba. Agyontanultam és

agyontanitottam magamat. Az ifjúságomat eladtam a jövővért. Ezért, ami most van. Kellett volna nekem ma így lenni . . . Fömládoztam magam a feleségemért. Soha meg nem bocsátottam neki. Őt is nyomta. A kórházból vittem neki haza ételt. Éjjel surolta a rendelő-szobát. Nagyon hamar belefáradt a szerelmi házasságba. Elment. Itt hagyta a lányomat és ezeket a csibészeket. Rossz két gyerek, de — jó. Az enyém. A szép leányom vizes lakásban született. Vizes lakás és szerelem — két testvér. Füttyölök rá! Ipecacuana... A gyomrom . . . Riza beteg lett. Egy gyerek, aki reumát kap. Tíz évig mással komolyan nem foglakoztam, mint ezt gyógyítottam. De ezt kigyógyítottam.

*János:* És a páciensek?

*Rubin:* A beteg emberiség! Maga még ott tart, hogy az emberek tömegével lehet valamit csinálni?

*János:* Ott.

*Rubin:* Semmit, semmit! Nézze, minden második embernek elálló füle van. Arra nem lehet rábírní az embereket, hogy a kölykeik fülét egyöntetűen leszoktassák. Pedig ezt csak lehet, ez csak elemi dolog, a fej szépsége. De nem akarok vitatkozni önnel. Ön az új iskola. Magunkkal kell törődni, a családdal, a gyerekekkel.

*János* (szórakozottan): Igen.

*Rubin:* Egy ilyen kis körben még lehet tenni valamit. Ambíció! Tudomány! Ezen a rongyos Pesten. Itt nincs pénz. Ez az egész város egy krajzleráj. Tíz forinton múlnak itt a dolgok. Tíz munkást vizsgáltam meg ma. A szívük megnagyobbodott a munkától és az italtól. Micsoda receptet adhatok nekik? — Pénzt. Hogy ne dolgozzanak. Különbelen elpusztulnak, mint a kutyák. Az egészség is pénzkérdés.

*János* (nevetve): Igen.

*Rubin:* Nekem hiába nevet. Én ezt végig csináltam. És ma hiába van. Elpusztulok mint a kutya, mert nem volt. És becsületes voltam. Mert szerelmes voltam. Fenét voltam. Csak barom, barom, barom! Ha állam volnék, megtiltanám a szerelmi házasságot. Erős lányok rendesen hektikás fiúkba szeretnek. Az én feleségem egy kis sovány, szomorú lány volt. A szánalmat összetévesztettem a szerelemmel. A szánalom menjen a sóhivatalba . . . És most mondja el fiatal barátom, mit akar?

*János:* Én semmit. Csak végét akarom szakítani. Essünk túl rajta.

*Rubin:* És az utolsó rigorózum?

*János:* Két héten belül.

*Rubin:* Ez becsületes beszéd. Szólt már neki? Én nem is tudom, hogy vannak egymással.

*János:* Sehogy.

*Rubin:* Mondta már neki, hogy férj és feleség lesznek? Hogy nagyon, nagyon szereti?

*János:* Nem.

*Rubin:* Azt hittem, elvégezték együtt.

*János:* Nem.

*Rubin:* Mikor akar?

*János:* Amikor önnek tetszik. Nekem mindegy.

*Rubin:* Nincs semmi akadály?

*János:* Nincs.

*Rubin:* Csak arra kérem, hogy melegséggel közeledjék hozzám. Én abban neveltem föl, hogy maga a legelső férfi a világon . . . és hogy iránta tele van forró érzéssel. A szép-irodalom elrontja ezeket a lányokat. Ez a szép hazugság kell nekik. Életszükség. Maga tudja, hogy udvaroltam neki a maga nevében. Neki tetszett és nekem is tetszett, hogy ami raison, egyszersmind . . .

*János:* Az érvek meggyőzők. Nem hiszek bennük. Nekem megvannak a külön okaim, amért . . .

*Rubin:* Annál jobb. Szabad ez okokból valamit . . .

*János:* Jobb, ha el nem mondom.

*Rubin:* Mégis, kötelességem, hogy kíváncsi legyek.

*János:* Kérem, én megmondom. Volnék egyedül, mennék zsákot hordani a Dunapartra. De családdal vagyok és az fölnéz rám. A kezével néz és a nyakamat fogja, éppen hogy meg nem fojt a szeretetével. Mit cifrázzam? szárazon: reggel dobtam ki a hugomat, aki férjhez akar menni a maga leányának a hozományából. Az apám, — a szabó, a hátam bőréből akar neki szabni menyasszonyi ruhát. Nagyon gorbomba voltam hozzájuk. Meggondoltam a dolgot, hadd legyen a hugom boldog.

*Rubin:* Ez őszinte beszéd. Nem szeretem, hogy úgy van. De legalább őszinte. A kolléga úr egyszerűen hazudhatna nekem.

*János:* Azt nem. Akarja tudni a többi okot? Egész kicsik is vannak, de nem tudom, nem ezek-e a legnagyobbak. Egy szobatársamnak elköltöttem a vizsgapénzét, azt meg kell adni. A neve Schvarc. Meghal, ha minden második hónapban nem vizsgázik. Az anyjának koporsóra nem adta volna oda a vizsgapénzét. Nekem ideadta, hogy . . .

*Rubin:* Nem vagyok a többi okra kíváncsi . . . Ön, bizonyos, nem akarja magát nálam behízelegni. De nem

törődöm vele. Ön jó férj és jó atya lesz. A lumpokból lesz a legjobb. Ön egészséges, ép férfi? (Kérdező, titkos tekintet. Szünet.) Csak azt mondja meg. Becsületszávéra.

*János:* A fogaimat is megmutathatom. Tessék parancsolni. De ön már engem egyszer ravaszul meg is vizsgált. Talán újra? (Gombolja a mellényét.)

*Rubin* (kezet nyújt): Rendben van. Bocsánat. Emberek vagyunk. Azaz, hogy én voltam. Maga még lesz. Mért hanyagolja így el magát? Most elmegy? Ajánlom, borotválkozzék meg. Akar nekem egy szívességet tenni? Borotválkozzék meg. És menjen be egy virágkereskedésbe, vegyen néhány szál gyöngyvirágot. Miért ne lenne hozzá gyöngéd? Miért ne figyelmes? Egy kedves és szép leányhoz? Kerül az magának valamibe? Én képzelem magam az ön helyébe. Szédülni kell tőle . . . Én szédülök is. Jó lesz a dolgokkal sietni. Nézze meg a pulzusomat. Kihagy.

*János:* Egy kevésé csakugyan.

*Rubin:* No lássa. Elhiheti, hogy nekem a dolog sürgös. Élni, fiatalon összekelni, először simuini egy ártatlan leány lelkéhez, és melegedni benne, vele . . . (Orvosságot vesz be.) Egy kis digitális. Korbács a szívnek, amíg meg-

szokja, aztán nem fog rajta, megáll. (Szárazan:) Szolgálhatok? (Kiveszi tárcáját.)

*János:* Micsoda ízléstelenség!

*Rubin:* Nem akartam megsérteni. De önök fiatalok, emlékszem, nem mindig hordják maguknál a pénztárcájukat. És miféle pozitivisták önök, akik a fogalomtól, hogy pénz, visszadöbbsenek. Valami tisztességtelen dolog. Micsoda ostoba gyerekek. Én is kértem kölcsön cigarettára cseléd-től. Mindenki lehet álszeméremmel teli, csak egy orvos nem. A mi etikánk . . .

*János:* A pénz pusztán. Ez a régi iskola.

*Rubin:* Az új: kuvertben szereti. Velem össze nem vesz, azt láthatja. Tetszik?

*János:* Kérem.

*Rubin:* Tessék, szolgálja ki magát . . . Ami az enyém, az öné. Sőt, mind az önöké. A két kis gyerek gyámja is ön lesz. Kérem, legyen hozzájuk jó. Én hiszek önben. Nincs nálam kuverta. Jól van, elküldöm a lakására . . . Fúj, milyen affektáns korszak . . . Gyöngyvirágot sokat hozzon neki. Van egy fekete gehrokkja, húzza föl, siessen!

*János* (lehajtott fővel áll. Majd fölemeli a fejét, szinte

hencegve:) A Schvare vizsgapénze hatvan forint. Csak az kell. Azt adja ide.

*Rubin:* De kérem . . . önöknek most szükségük lesz . . . ki fognak kocsikázni . . . fiakkeron . . . jó lovakon a Gizella-térről . . . Én gyalog mentem a templomba . . . Ajándékot kell vennie neki . . . Ő nem tudja, hogy . . . (Pénzt tesz a János zsebébe.) A virágot el ne felejtse . . . Siessen! A vizontlátásra.

*János:* És nem fél, hogy nem jövök vissza többet?

*Rubin:* Nem. Tudja . . . (A szemüvege alatt merően néz rá Jánosra.) Tudja, hogy maga egy kicsit gyanus nekem? Hogy maga szerelmes a Rizába? (Megfogja a János kezét, az ajtóig kíséri és ott erősen kezét ráz vele. Jánossal együtt erőltetve nevetnek egymásra. Rubin maga marad, némajáték. A színész tudni fogja, mi ered a darab szelleméből és mi az ő természete.) Riza! Riza!

NEGYEDIK JELENET.

*Rubin, Riza.*

*Riza:* Veszekedtetek!

*Rubin:* Igen.

*Riza:* Vizsga előtt. Ideges. Beteg volt.

*Rubin:* Egy kicsinyt összevesztünk. Ő hamar akarja. Én csak a vizsga után. Te?

*Riza:* Amikor ő. Miért szaladt el?

*Rubin:* Hogy visszajőjön. Beszélni fog veled. Hivatalosan. Meg fog kérni.

*Riza:* Minek, tudja.

*Rubin:* Ez a rend!

*Riza:* Beszélni fog velem.

*Riza:* Csókolózni fogtok. Sírni fogsz.

*Riza:* Sírni, azt nem.

*Rubin:* Nevetni. Sírni, nevetni . . . Tartsd itt uzsonnára. Aztán nekünk is legyen valami uzsonna.

*Riza:* A nénik jönnek, letelefonálok őket.

*Rubin:* Ellenkezőleg.



ÖTÖDIK JELENET.

*Voltak, dada.*

*Dada:* Nagyságos úr, megint betegek. Öten.

*Rubin:* Be velük. (Hevesen szippant a szivarból, leányát megöleli és megcsókolja, el.)

*Dada* (súgva): Téged meg egy úr és egy nő keres.

*Riza:* Engem? (Megöleli a dadát.) Dadám, daduskám, olyan boldog vagyok. (Az ajtóhoz táncol a dadával, kinyitja.)

HATODIK JELENET.

*Riza, Arrak, Ada.*

*Arrak:* Én vagyok a János apja.

*Riza:* Hozta Isten, milyen fiatal ember.

*Arrak:* Az vagyok. Ez meg a huga. A kedvence.

*Riza:* Az Ida. Szervusz. (Össze-visszacsókolja. Ada húzódozik.) Nem szeretsz, nem tetszem neked? János sokat beszélt rólad.

*Arrak:* Hát ő még mennyit, a kisasszonyról.

*Riza:* Igazán, meg van velem elégedve?

*Arrak:* A kisasszony mindig benne volt a levelében. Hat éve mindig!

*Riza:* De szeretnék egy ilyen levelet látni! Óh, be örülök bácsi, hogy itt vannak. János nem is említette.

*Arrak:* Titokban vagyunk itt. János nem is tudja. Nem is akarom, hogy megtudja.

*Riza:* Hát nem mondjuk meg neki. Nem akartok enni, inni, szivarozni? (Szivarskatulyát hoz.)

*Arrak* (belemarkol): A kisasszony . . . Megengedi, hogy leányomnak nevezzem?

*Riza:* Óh, bácsi. Most látom, hogy a János szeme olyan, mint a magáé.

*Arrak:* Hátha még az anyját látná. Olyan két szeme van az anyjának. Az a legszebb asszony a világon. És én jobban szeretem, mint a királynét. Hogy nálunk hogy néz ki, azt majd meglátja. Nálunk egy paprikás halat enni. Nincs jobb koszt a császárnál. (Adához:) De ezt a Jánost mindenki hogy szereti.

*Ada:* Mi bizonyosan. És te?

*Riza* (fejét lehajtva): Nagyon. Nincs otthon egy fiatalkori arcképe? Te fogsz nekem beszélni az ifjúságáról.

*Arrak:* Arról én tudok. Ő az én fiam. Kétszer a fiam. Másodszor, amikor ő felsége előtt voltam miatta.

*Riza:* A királynál? Miért? Mit csinált?

*Arrak:* Az hogy nem csinált. Nem folyamodott önkéntességért. Én fölmentem a császárhoz, Bécsbe. Szabad fölségedet megáldanom? Mert én főpapi családból származok. Szabad. A császár hagyta. Mire hazamentem, János már civilben várt. Én ilyen apa vagyok. Pedig csak egyszerű munkás, iparos . . . Ada is menyasszony.

*Riza:* Akkor ért ezekhez a dolgokhoz. Gyere csak. Tegnap lett készen. Bent minden össze-vissza van. Majd kihurcolom a javát. (Beszalad, fehérneművel jön vissza.) A staffirungom. (Ada elé helyezi.)

*Ada* (elfakad sírva).

*Riza:* Miért sírsz?

*Arrak:* Neki még semmi staffirungja nincs.

*Riza:* Venni kell. Nekem se volt. Én tudok jó címet. Elmegyek veled. És ismerem a vásznakat. (A fülébe sug.)

*Ada* (még jobban elsírja magát).

*Riza:* Negyvennyolc óra alatt megvan.

*Arrak:* De negyvennyolc krajcárja sincs hozzá. Nincs pénze.

*Riza:* Az baj. Kérni kell a Jánostól.

*Arrak:* De neki sincs.

*Riza:* Neki lesz.

*Arrak:* Mikor?

*Riza:* Nemsokára. Annyi, mintha már most volna.

*Arrak:* Ó egy gőgös ember.

*Riza:* Kérjen a papától. Ez csak egyszerű.

*Ada:* Ezt én nem engedem. János magát meg nem alázza. Nem akarom, hogy magát megalázza. Inkább én haljak meg.

*Arrak:* Itt neked kell tenned valamit én édes leányom. Nehogy szerencsétlenség történjék.

*Ada:* Akármit, de semmit úgy, hogy János megtudja. Kiutazik Amerikába.

*Riza:* Hitelbe kell csináltatni.

*Arrak:* Hitel, kredit. (Nevet. Mindhárman nevetnek, egyszerre elhallgatnak.)

*Riza:* Én . . . (Nehéz kimondania:) én . . . egy részét az enyémnek, neked adom.

*Arrak:* Staffirung, staffirung. Más baj van itt.

*Ada:* Hagyjad apa, én elsülyedek szegyenletemben.

*Arrak:* Te csak sülyedj el, de én apa vagyok. Nekem nem szabad. Mi már úgy voltunk kisasszony, hogy mind kivégezzük magunkat. János maga marad. Egyedül marad szegény.

*Ada:* Apa!

*Arrak:* Hagyjad, én kimondom. Ennek a szép lánynak, — mert ha az enyém is, csak szép, az csak igaz, — egy városi őrnök a vőlegénye. Rendkívüli, amilyen szép ember az. Most városi pénztárnok lehetne. Elvehetné. De nincs neki kauciója.

*Riza:* Mi az, bácsi?

*Arrak* (kezével pénzt mimel): Mi ígértük neki, hogy meglesz.

*Ada:* Háromezer rongyos forint.

*Arrak:* Egy olyan férfinak. Hatot kaphatott volna. De ez a lány kell neki. Halálból szerelmes belé. De elveheti, ha a hármát meg nem kapja? Nem. Ott kell hagynia. Maga iránt való kötelessége. Ott fogja hagyni!

*Ada:* Kénytelen vele, nagyon is szeret. És már nincs csak két nap, hogy le kell tenni.

*Arrak:* A fiatalember megbolondul, de ott hagyja, mást kell elvennie.

*Ada:* És én akkor meghalok.

*Arrak:* Én is. Mi mind.

*Riza:* Háromezer? Hiszen nem is pénz. Nekem tízszer annyi is van. Abból el kell venni. Én behívtom apát.

*Arrak:* Mindenkit, csak azt nem. És Jánost sem. János kijelentette, hogy ezért a pénzért leüt valakit. Egyebet nem tehet.

*Ada:* Még képes rá.

*Arrak:* Ilyen szerencsétlen emberek, mint mi, még nem éltek a világon.

*Riza:* Vizsga előtt, az utolsó vizsga előtt. Szegény János. Képzelem!

*Arrak:* Búskomor lett valósággal. Üti a fejét: honnan, honnan?

*Ada:* Csak valami bolondot ne csináljon. Tudod, édes . . .

*Arrak:* Végre is azt a summát, mondjuk egy könyvben csak le kell tenni, egy másik ezresből minden kitelik.

*Riza:* Négyezer. Nekem két négyezerforintos takarékkönyvem is van.

*Ada:* Az egynek minden, a másnak semmi.

*Arrak:* Ki kezeli nálatok, leányom, a pénzt?

*Riza:* Én. Apa nem ért hozzá. Szerte hagyja.

*Arrak:* Ez az, hogy egy ilyen takarékkönyvvel mi lennénk a legboldogabb emberek a világon. János, te, ez, én, mindenki.

*Riza:* Én apukának megmondom, hogy odaadom.

*Arrak* (gúnyos, szemrehányó arccal): És még a Jánosnak is, hogy minket elveszítsen.

*Ada:* Meggyűlöljön.

*Arrak:* És világgá menjen. Azt nem látod többet.

*Ada:* Hiú!

*Arrak:* Gögös és elbizakodott. Az én fiam! Itt nem lehet semmit tenni.

*Riza:* Dehogyan is nem. Én odaadom és nem szólok senkinek. Az utolsó napon . . . ha keresik . . . akkor . . .

*Arrak:* Már mindegy. (Nagyon fölélnkülve:) Kéznél van?

*Riza* (mutatja a Wertheim-kulcsot. Bemegy a másik szobába, hallatszik a kassza nyílása): Itt van.

*Arrak* (megnézi): Ezt nevezem egy rendes kis nőnek. (Elteszi, megöleli és homlokon csókolja Rizát.) Tudd meg, hogy nőt még úgy soha nem szerettem, mint ahogy a fiam egy bizonyos Riza nevezetű nőt. Téged.

*Ada* (szájon csókolja Rizát. Csöngetés.).

*Riza:* Ez János!

HETEDIK JELENET.

*Voltak, Rubin.*

*Rubin* (benyit): Te vagy, Arrak pajtás? A lányod.

*Arrak* (szűkül Jánostól): Főorvos úr, nekem egy kis bántalmam van. (Lányát maga után húzva, be a rendelőszobába.)

NYOLCADIK JELENET.

*János, Riza.*

*Riza* (rendet csinál. A staffirungot egy abrosszal beborítja, leül, könyvet vesz elő, így várja Jánost).

*János* (benyit, hidegen): Szentelhet nekem egy kis időt?

*Riza:* Miért beszél így hozzám? Tudja, hogy én semmit se szeretek jobban, mintha velem beszélget. Mással már nem is tudok beszélni.

*János:* Tegye akkor le a könyvet. Elég fontos dologról van szó. Magára nézve. (Sóhajjal:) Nekem se kicsiség.

*Riza:* Mért ül tíz mértföldnyire. Én menjek oda?

*János:* Maradjon csak szépen. Ne befolyásoljuk egy-

mást. (Restelkedve, dugva virágot hoz. Ledobja az asztalra, kinéz az ablakon.)

*Riza* (fölv teszi a virágot. Megsimogatja. Taglejtéssel kérdezi): Az enyém?

*János* (fejbólintással feleli, hogy igen. Föl és alá jár, megáll): Tudja, hogy én magát elveszem.

*Riza*: Tudom, rég tudom.

*János*: El kell vennem, mert én . . .

*Riza*: És mást nem mond?

*János*: Hogyne, hogyne.

*Riza*: Kislány korom óta én ebben élek. És maga?

*János*: Hogyne, hogyne!

*Riza*: Azért voltam csak vidám és szorgalmas. És maga?

*János*: No én nem voltam olyan szorgalmas, Tudja-e, hogy az utolsó vizsgám még hiányzik. Tudja-e, hogy én nem vagyok még orvos? Sőt. Tudja-e, hogy alkalmasint kiszorulunk valami hegyháti faluba körorvosnak?

*Riza*: Oh az nem kell. Van nekem vagyonom.

*János*: Na ebből elég. Nem undorodik attól a gondolattól, hogy fiatal nő létére egy férfit kitarson. Én undorodom.

*Riza*: Köszönöm. Oh milyen boldoggá tesz, hogy ezt mondja. Én is sokszor gondoltam arra, hogy ha én szegény, egészen szegény volnék . . . akkor is . . . És most maga az, aki mondja. Dolgozna értem és amit apa nehéz munkával keresett, eltennénk a gyermek . . .

*János*: Egy tizennyolc éves lány, aki a gyerekeire számít.

*Riza*: A maga gyerekeire.

*János*: Nem lesznek . . . Majd ezt az ostoba emberi fajt . . .

*Riza*: Talán igaza is van. Az ember ha boldog, olyan önzővé lesz. Ha ketten szeretik egymást . . .

*János*: Nekem hivatásom van. Nincs időm édelegni. Recepteket fogok írni a parasztnak hús krajcárért.

*Riza*: Nagyszerű. Tehenet és lovat tartunk. Én elmegyek magával a parasztbetegekhez. Segítek, látok, tanít. Én leszek az asszisztense. (Fejét lehajtva:) Az első esztendőben.

*János*: Tudja-e hogy én is voltaképpen beteg ember vagyok? Az én egész szervezetem ki van használva, kiélve.

*Riza*: Nem kíméli az egészségét. Mindig másért, min-

dig másokért. Tudja, önzőnek kell lenni. Maga, az apja, a testvérei . . .

*János:* A családom, a családom, nem engedek semmi beleszólást. Kikérem magamnak. Korán kezdi!

*Riza:* Ne haragudjék. Bocsásson meg. Szépen bocsánatot kérek. Csak azt akartam mondani, önzőnek kell lenni.

*János:* Mindenki a maga szójában él.

*Riza:* Én is önző vagyok. De milyen önző. Megtanultam főzni a maga kedvéért János. Kezdetben magam fogok főzni a kis konyhában.

*János:* Nem szeretem a kis konyhát.

*Riza:* A konyha nagy lesz. Magam főzöm meg a reggelit. Fölkelek, amikor maga még alszik.

*János:* Engem ne zavarjon.

*Riza:* Lábujjhegyen. Megtanultam, úgy nem tud senki. Amikor az anyám — sokáig — beteg volt.

*János:* Kötelességemnek tartom, hogy magának megmondjam . . . Nekem viszonyom van . . . volt . . .

*Riza:* Istenem . . . csak ennyi? Rosszabbra voltam elkészülve . . . Minden férfinak van . . . volt . . .

*János:* És ez nem zavarja . . . Ez nem . . .

*Riza:* Kissé bevallom . . . zavar. Sokszor elgondol-

koztam rajta, hogy milyen szép volna, ha a férfi és a nő először egyszerre ismernék meg az ismeretlent. De orvos lánya vagyok és tudom, a férfi más . . . Mondom, olyan boldoggá tesz, ha bizalmára méltat. Meddig, kié és mikor volt? . . . És hogy . . . Tudja mit gondolok. Én szeretem a kis gyerekeket . . . a gyerekből soha sincs elég . . . és ha van valahol egy, aki magához hasonlít, aki a magáé . . . a torkom összeszorul . . . de ha megvet érte, akkor is kimondom, én fölkeresem, és ne legyen az megbüntetve egész életére, mert én vagyok . . . A szegény kis gyerek.

*János:* Sajnálom, de nem szolgálhatok a megható kis gyerekekkel.

*Riza:* Akarja, hogy a nővel beszéljek, hogy megmagyarázzam neki.

*János:* Az én dolgom. Elvégzem én magam. Ahogy jónak látom.

*Riza:* Ne haragudjék. Talán van is rá oka. Tudja-e, hogy nekem is volt viszonyom.

*János:* Ohó, ez valami. Valami.

*Riza:* Tizennégy éves voltam akkor. Magát már akkor . . . Azon az estén volt, amikor legelőször fészülködtem így. Maga megdicsérte. Nagy esőben, komfortábliban

jöttünk haza a tánciskolából az unokatestvéremmel. A fiu akkoriban maturált. Kötelességének tartotta a kezemet megcsókolni. Napokig égetett az a hely. De nem kellemetlenül. Titkosan. Néhány levelet is váltottunk. És éjjel, az ágyban . . .

*János:* Hahó, az ágyban . . .

*Riza:* Sokszor gondoltam arra: ha a számat megcsókolta volna, az még jobban égetett volna. És az se lett volna baj. Mi nők, még érzékenyebbek vagyunk, mint maguk. Sokat sírtam aztán, hogy én ilyen rossz vagyok. Azt hittem, magát megcsaltam. És most kérem, bocsásson meg.

*János:* Nehezen, de isten neki. Ki van adva. (Kezet nyújt. A leány fogva tartja a kezét.) Szegény, buja állatok vagyunk, akik csak élünk.

*Riza:* Maga nem. Maga nyugodt férfi, nincs a szemében az, ami a férfiakéban szokott lenni. Én már láttam. Nem bódul meg, nem alázkodik meg . . . Csunya, mikor egy férfi megalázkodik. A hangja hideg magának, de belül . . .

*János:* Bennem belül mészoltás történik! És maga gyermekkori rablótörténeteket beszél el.

*Riza:* Ugy-e gyerekes az egész? De tudja-e, hogy néha

ingerültté tett a maga modora. Amikor tavaly azt a sok orgonát küldte és délután jött. Én nagyon megköszöntem. És maga azt mondta: hagyja, hagyja.

*János:* Nem én küldtem azt az orgonát.

*Riza:* Hát ki?

*János:* Az apja.

*Riza:* Az apám, mért?

*János:* Az én nevemben. Hogy magának udvaroljon. Örömet szerezzen. Közben megmondta, hogy helyettem.

*Riza:* Miért mond ilyen. Ez nem igaz. Nem maga küldte?

*János:* Nem.

*Riza:* És a többi virágot, a muskátlikat, az orchideát, születésnapomra, minden évben, ok nélkül is.

*János:* Én nem vettem. Nem küldtem. Soha egy szálát.

*Riza:* Mindig az apám?

*János:* Mindig ő.

*Riza:* És amikor beteg voltam, 12 éves. Maga egy hajas bábút hozott. Az utolsó. Én már tudtam, hogy gyermekek lesznek. Férfi van, nő van és azok összekelnek és abból . . . Az ágyam szélére ült, megsimogatta az arcom. A párnám alatt megszorítottam a gyereket . . .

*János:* Bibi, a baba. Apja hozatta Párisból . . . Nekem kellett átadnom.

*Riza:* Nem értem, segítsen, összezavarodok. Mért?

*János:* Magával el akarta hitetni, hogy én, én szerelmes vagyok magába.

*Riza:* És amiket nekem ő magáról, a maga érzéseiről beszélt?

*János:* Magát sajnálta. Hazudott magának.

*Riza:* És az ön . . . időnkinti . . . gyengélkedései . . . szavak . . . a hajamat dícsérte . . . terveket szőtt . . . megcsókolta itt.

*János:* Szegény buja állatok vagyunk.

*Riza:* És az én hitem, érzésem, képzelődésem?

*János:* Képzelődés.

*Riza:* Látok, látok. Istenem, megvakulok. És így maga engem nem . . . (Éles sírás.)

*János:* Nem.

*Riza:* Mit akar hát akkor tőlem?

*János:* El akarom venni feleségül.

*Riza:* Mint egy szegény, nyomorult állatot megvenni.

*János:* Inkább magamat eladni. Maga okos nő, értsen meg engem. Nem szabad szentimentáliskodni. Ilyen kultivált

lény, mint maga, akiben annyi finomság, kedély, üde természeti erő és igazság van . . . Becsületemre, maga tökéletes lenne, ha nem lenne maga, mindenki másnak csak nekem nem. Hogy ezt maga nem látta. Itt egy szegény palócdiák; kiöltöztetik Pesten. Hizóba fogják, mint egy mangalicát. Diplomát adnak a disznónak a kezébe, aztán leölik. Ma vőlegény és menyasszony leszünk. Ez nem baj. Esetleg, még boldogok is lehetünk.

*Riza (magában):* Hogy csaltak. Hogy csaltam magamat. Mindenki arra szövetkezett, hogy elbolondítson. Az apám, az apja, én, én . . .

*János:* A leány, a leány álmodik!

*Riza:* A férfi, a férfi hazudik! Nem baj, jobb így, jobb most.

*Rubin (bedugja a fejét. Igen vidáman):* Sírsz, akkor rendben vagytok. Rendben vagytok?

*János:* Mindjárt.

*Riza (elgondolkozva néz maga elé. Be a publikumba, mintha tudomást se venne Jánosról és alkalmasint elméjében azzal foglalkozik, ami vele most nagy dolgok történtek).*

*János:* Nem is tudtam, hogy maga ilyen makacs



leány. Ilyen kemény. Valaki! Több, mint mindenki, nekem több. Most egyszerre borzasztó gondolat, hogy elveszítem.

*Riza* (mosolyog).

*János* (nagyon melegen): *Riza!* (Közeledik a leányhoz.)

*Riza* (en garde).

*János* (a leány vállára teszi a kezét. Nagyon melegen): A haragos száját! A haragos száját akarom!

*Riza:* Ne nyúljon hozzám! Ne merjen hozzám nyúlni!

*János:* Nem vagyok én ügyvéd, hogy költsek, szavaljak. Azt akarta? Hogy valljak. Úgynevezett szerelmi vallomást. A hiúsága követeli. Parancsoljon. Én nem akartam magát, de nem lehetett, nem . . . torkomon akad a szó: — szeretni. Így megaláz. Kislány korában már megijedtem magamtól. Ez becstelenség . . . Szeretni magát — nagyon. Amikor csúfoltam, amikor víg voltam, amikor — mindenkor. Mért fűtik agyon ezt a szobát. Milyen naiv, piszkos tud lenni egy cinikus férfi, egy orvos, egy spekuláns. Csaltam az apja nevében és ez a csalás halálosan komoly lett. Oda dobtam elébe a virágot és belül reszkettem, hogy megsíogatja-e, megésékolja-e? Tanulni kellett volna maga miatt és nem tudtam, maga miatt. Ordítottam és nyögtem

mért nem robbantotta föl az egész megalázó, hogyis mondanom, mért vágyom magát elvenni és miért nem egy tipmamzelt, akit az utcán szedek föl és teszem érte tönkre a jövőmet. A jövő magával! Ülni lámpa alatt, átölelni, olvasni, halottakat fölébreszteni a koporsóból, pénzt keresni. A házitűzhely, meg mi a fene! Ha nem maga az, aki, százszor megszöktem volna, ha százszor is megvettek volna! Meg is szöktem. Megérdemelném, hogy kirúgjon, de akármit tegyen, meg kell mondanom . . . a könny gyűl a szemembe, nézze, hogy imádom magát, imádom magát! (Egész közel állanak egymáshoz.)

*Riza* (aki önfeledten, meginogva hallgatta, egyszerre hisztérikus nevetésben tör ki).

*János:* Mit csináljunk ezekkel? . . . magunkkal. Mért nevetett?

*Riza:* Nem tudom, hogy nevettem.

*János:* Én is undorodom magamtól. És maga?

*Riza:* Én önnel végeztem.

*János:* Elmenjek?

*Riza:* Ahogy tetszik.

*János:* Isten áldja!

*Riza:* Isten áldja!

*János:* És nincs hozzám egy elnéző, egy jó szava?

*Riza:* Nincs.

*János:* És mit fog az apámnak, a maga apjának . . .

*Riza:* Fél? Félni tetszik? (Gőgösen.) Ne féljen, se maga, se az apja . . .

*János:* Az apám? Nem értem.

*Riza:* Óh, én most már mindent megérték. Egy óra alatt megöregedtem, egy egész élet elmúlt. Van még valami mondanivalója?

*János:* Nincs. Elmenjek?

*Riza:* El. Ne féljen. Szeretném, ha már kint lenne. Irtózom a jelenetektől. Én fedezni fogom az útját. Az apámmal én meg tudom értetni, hogy undorodom, undorodom, undorodom . . .

*János:* Belátom. Fúj, de piszok alak vagyok. De talán még se vagyok olyan piszok, mint amilyennek látszom. Dolgok történnek, kívül mások és belül mások. Maga nem is tudja, hogy milyen igaza van, amikor kilök. Hogy csaltam magát össze-vissza, előre. És, hogy talán nem is igaz, amit előbb arról a nagy, nagy sze . . . izéről mondtam. Egy mérgezésről lehet szó! Hogy az élet íze csak magán át érzem és nincs élet, magán kívül. (Egészen más han-

gon:) Kivévén, hogy visszamegyek a másik menyasszonyomhoz. Mert van másik is.

*Riza:* Sok szerencsét! (Fejével bólint.)

*János:* Hallott már házasságszédelgőről? . . . kissé szédelgek . . . Be csak jöttem ide, de ki, olyan nehéz innen kimenni. Legalább kirúgnának, elszédnék a ruhám, elvennék a kalapom . . . Tudja mit csinálók most? Menekülök vissza az első szerelemhez. Nem raison. Ez nem szerelem.

*Riza:* Nem érdekel többé.

*János:* Végleg el?

*Riza* (igent int, elfordul. Csend. E kínos pillanatban az öreg Arrak bedugja a fejét).

*János* (az ajtónak indul, ott hirtelen visszafordul).

*Riza* (elől, elfordulva állott, szintén visszafordul).

*János:* Szeretnék magának azért kezet csókolni a sok tejsűrűs kávéért, amit főzött. És egyéb anyagi dolgokért, hogy kihízlalt. Hálából, hogy kirúgott, megalázott. Szabad?

*Riza:* Nem.

*János:* Tehát, szabad. (Odalép, megcsókolja Riza kezét.) Riza!

*Riza* (lehajtja, majd fölemeli a fejét és energikusan az ajtóra mutat).

*János* (mélyen meghajlik és gyorsan elmegy).

*Riza* (mozdulatot tesz az elmenő után. Mintha vissza akarná hívni. Hallgatódzik az ajtónál. Csengetés. Most János kiment. Riza az ajtófélfához dőlt, mozdulatlan. Az ablakhoz szalad. Kiszakítja az ablak szárnyát. Már akár utána kiált. Majdnem öntudatlanul kiabálja): Elment! . . . (Felocsudik. A bútorok mentén fogódzkodva tér vissza a rendelőszoba ajtajáig.)

*Rubin* (belülről): Riza! Éhesek vagyunk. Végeztetek?

*Riza* (daccal): Jöhettek. Én végeztem.

*Függöny.*

## HARMADIK FELVONÁS

Az első felvonás diákszobája. Nagyobb rend. Meglátszik, hogy pénz került a házhoz. A ruhák fölocsudtak téli álmukból, mert még a csontváz Jánosra is fölhúztak egy világos krémszínü, nem éppen új, de divatos übercihert. A szájában fél britanika. Gentry-kalap a fején, szemüregére húzva. Rózsa a kabátja gomblyukában. Azonban nem áll többé az előtérben. Itt húsos uzsonnára van terítve. Borcsa nagy lázzal végzi be a munkát.

## ELSŐ JELENET.

Piri, *Borcsa*, majd *György*.

*Borcsa*: Szalámi, szalámi, de ennyi szalámi! (Mély meggyőződéssel fölsóhajt:) De nem jó vóna-e péntekre, szombatra, vasárnapra eltennyi. (A terítés munkájában résztvett.)

*György* (belép, talpig fekete polgári ruha van rajta. Nem papos. Cilinderkalap a fején, télikabátját levetvén, ki-  
tűnik, hogy Ferenc József-kabát van rajta.)

*Borcsa* (nagy meglepődéssel): Aah! (El.)

*György*: Terít, nagyságos asszony?

Piri: Teríték, *nagyságos* úr. Régen láttuk.

*György*: Én is. Én is.

Piros: Mit csinált azóta?

György: Lelkigyakorlatokat folytattam.

Piros: Én is. (Csönd.)

György: Az anyakönyvből idejönnek? Vagy ebéd-  
nek valahol?

Piros: Alkalmasint a kis Szikszayban. Uzsonnára ide-  
jönnek. Maga még olyan kedves két embert nem látott, mint  
a János huga és a vőlegénye. A kezük már összenőtt, min-  
dig egymást fogják. Három hónapja még nem is ismerték  
egymást. Ez borzasztó, szeretni pedig igazán csak azt lehet,  
akit az ember régen, régen ismer. Akit ismer, amióta él.  
Mit gondol ön, tanár úr?

György: Nincs véleményem. Ugyanaz, ami az öné,  
nagyságos asszony.

Piros: Mondja, mért nevez maga engem nagyságos  
asszonynak?

György: Mert az.

Piros: Nem vagyok az.

György: Mert asszony.

Piros: Nem vagyok asszony. (Csönd.)

György: Nem-e én eskettem magukat össze, két sze-  
relmes párt, késő este. Nekem fájt. Maguknak az akkor jó  
volt.

Piros: Semmi sem volt. Mondok magának egy titkot,  
de János soha meg ne tudja, halálra sértené a hiúságát.  
János erkölcsös ember.

György: Erkölcsös, mért?

Piros: Azt hiszem . . . engem . . . nem, szégyenlem,  
de azt hiszem, nem szeret.

György (nagyon vidáman): Ez baj! Ez nagy baj!

Piros: Nem marad velem tíz percig egyedül. Ha azt  
mondom neki: kis uram, azt mondja: jó, jó. Előbb az élet,  
előbb vizsgázni kell, pozíciót teremteni. Tudja, hogy levizs-  
gázott. Egy hónapja most úgy tanul, hogy majd megőrül.  
Ha átölelt, számlálta a bordáimat latinul. Általában amióta  
nem nevelő . . . Már nem nevelő. Összekülönbözőtt, kidob-  
ták. Menten otthagya őket. Más ember lett. Olyan — azért  
is ember. Nem tud másról beszélni, csak a békáról.

György: Ki az a béka?

Piros: Egy sánta lány, ahol tanított. Nagyon harag-  
szik arra.

György: De magát imádja.

Piros: Lehet, de furcsán.

György: Nem érti magát. Nincs elég lelki közössége.

(Hozzáér a lány kezéhez.) Azt láttam, amikor magukat eskettem. Az nekem akkor fájt.

Piros: Miért? (Csönd.)

György: Kedves apa mit csinál?

Piros: Még bent van. Szivart küldtünk neki. Tisztázódik, mindent visszakap.

György: Természetes. (Nagy emfázissal:) Én annál becsületesebb embert mint a maga édes apja, nem ismerem.

Piros: Köszönöm. Milyen régen is ismerjük mi egymást, Gyuri. A legrégebben.

György: A kedves apa dolga múlt szerencsétlenség. Biztosítom. És engem is most egy szerencsétlenség környékez.

Piros: Jézus Mária!

György: A kanonok nagybátyám elmulása bekövetkezett. Mit ér ez most már nekem. Régebben azt hittem: ha ő szegény már nem él, elhagyhatom a derék rendet, amelybe esküvel még úgy se léptem be. A rend tisztessége több, mint amit elbírok. Fehér-papnak lenni nagyszerű gondolat, polgári családos embernek lenni, az se rossz. Kanonok nagybátyám Gyöngyösön és Pesten hagyott rám egy kis házat és én úgy gondoltam, oda bevonulok . . . A kis házba, egy kis

nővel, akit legrégebben ismerek. Most mindennek vége. Bennmaradok papnak.

Piros: Késő lett.

György: Még beljebb megyek. Még szeretesebb akarok lenni. Ne is lássam az életet. Barát leszek. Mindig kolduló és örökké imádkozó.

Piros: Én is sokat gondolok arra, hogy elmegyek apácának. Nekem lehet.

György: Maga is szeretbe, én is egy szigorú szeretben. Ez megnyugtató. Milyen sajtóságos az isteni végzet. Milyen vidám gyerekek voltunk és milyen régen ismerjük egymást.

Piros: Emlékszik két gyűrűre? Kankalin szárából kötöttük. Maga az én ujjamra, én a maga ujjára huztam.

György: Ez is esküvő, csak hogy zsidó esküvő.

Piros: Gyerekek, játszottunk.

György: Eljött az élet. És maga a legjobb barátom menyasszonya lett. Nekem mindörökre elveszett. Bűn, hogy látom. Bűnösök vagyunk, hogy beszélgetünk. Nyugtasson meg. Mikor alapítanak családot?

Piros: Ha lakás lesz. És ha — János úgy mondta — talál egy bútorost, aki ad.

*György:* Ami az enyém, a maguké, az öné . . .

*Piros:* Köszönöm. János most gazdag. A frakkját is kiváftotta. Az apja hirtelen örökölt. Épp a kellő pillanatban. A lánya vőlegénye már majdnem visszalépett. Jánosért a vizsgadíjat is ő fizette. Ezt a vacsorát is ő rendelte.

*György:* A tata kedves ember.

*Piros:* A János apja. János mégis csak a legkedvesebb férfi a világon. És én csak sírva tudok rágondolni. Hogy mellém állott. Kitartott mellettem. Én hű vagyok, hű akarok lenni. Nincs egyéb erény, csak a hűség.

*György:* És a baráti szeretet. (Hevesen megcsókolja a lány kezét. A szolgáló bejön.)

*Piros:* Messi, ki van itt? Még egy terítéket.

*Borcsa:* Mindjárt lopok odaátrul. Kezít csókolom, püspök úr.

#### MÁSODIK JELENET.

*Voltak, Arrak, Ada, Adolf, fiuk.*

(Jön a nászmenet. Legelőször lép be a szobába Adolf. Vidéki módra elegáns, Ada szintúgy. Utánuk Arrak, igen tempósan. Majd, Filozopter, a Technikus és Nagyfejeő a jogász. János vegyes eleganciában. A három első a Lo-

hengrin nászindulójának a hangjaira lépeget, mert a diákok a konyhában azt éneklék. Alkalmasint már az udvaron kezdték. A konyhában még halkabb, a szobában már falrengető. A diákok mimelik a hangszert, ki pipaszáron hegedül, ki papirtubuson trombitál. János a dirigens és a főénekes. Borcsa a konyha ajtajában gyönyörködve nézi és hallgatja őket. Közben a combjai közé szorított darálóval kávé darál. Valahogy úgy fordítja a darálót, hogy a kávé sercegése is beleavatkozik az énekbe. Az ének egyszerre véget ér. Elhelyezkednek. Az asztalfőn a nászpár.)

*János* (állva, mohón megiszik egy pohár snapszot. Arrak vállára teszi a kezét): Borzasztó boldog vagyok, tata! Pardon! Nem ismeritek egymást? Atyám — a menyasszonyom.

*Arrak:* Nem baj. Amit az én fiam házasodik, az jól van házasodva. (Nevetnek. Föláll, Piros megcsókolja, Györgyöt is akarja, de az nem engedi. A fiával csókolózik.) A legtiszteltebb atya, a legengedelmesebb fiu. Doktor! Mutassad a diplomát.

*János:* Ma már kétszer meg kellett mutatnom az öregnek.

*Majd:* Ez gyorsan ment.

*János:* Neki keseredtem. Beleugrottam. Sikerült. Tata,



köszönöm a vizsgapénzt. Nézzétek ezt az embert, aki a fiát kitartja. A lányát tisztos hozománnyal férjhez adja, egyszerű iparos. Öreg, most már megmondhatja, hol rabolta a pénzt.

*Arrak* (igen élénken): Erre még visszatérek. Profeszor úr, igazgató úr, államtitkár úr. Jövő urak. Én ma leiszom magamat.

*János*: Mintha már útban volnál.

*Arrak*: Adjatok nekem szilvóriumokat. Mit esznek az urak? Az nem vicc! Inni (A szájára teszi a kezét) és hallgatni. Én örökölttem. (Györgyhöz:) Mikor hal meg tisztelt nagybátyja, a kanonok? Tréfa nélkül. Egy Arrak, akít itthon nem tiszteltek (Iszik) Amerikába ment . . . hogy én hol szereztem a pénzt, az titokk. Titokk! Titokk! Tíz év múlva elmondom.

*Filozopter*: Van benne nő . . .

*Arrak* (elszólja magát): Persze, hogy van.

*János*: Ada! Most megkaptad ezt a . . .! Bánom is: én honnan loptad. Együnk gyerekek, igyünk gyerekek! Jánoska! kis tótóm. Nem adnak neki. Adj neki jó Főris. Pálinkát azt még úgyis megissza. Trallala! (Az indulót újra intonálja.)

*Arrak*: Nem énekelni, szavalni!

*Borcsa* (nagy komédiázással behozza a pezsgőt): A pezsgő!

*János*: Elég meleg?

*Borcsa* (igent int): Aha!

*János*: Ijeszd meg egy kicsit.

*Borcsa* (megijeszti): Huhuhu!

*János*: No, belőled se lesz csillagkeresztes dáma. Jegyet, tüzet. A pezsgő, személyesen. (Önt.) Öreg!

*Arrak* (áldást mond a pohárra. Mormog. Szemét behúnyja, úgy iszik): Ez valami! Ezzel én köszöntök valakit, aki nincs itt és hogy miért nincs itt. (Szinültig issza, de a poharat megint nyomban odatartja.) Szándékom valakit ünnepelni.

*Majd*: Kit?

*Nagyfejeő*: Kit?

*Arrak*: Egy nő! (Nevetés.) Egy bizonyos nevezetű Rubin kisasszonyt. (Csend.)

*Majd*: Az úgynevezett kínos csend.

*János*: Ne fzetlenkedjünk. Valami bajod van, öreg?

*Nagyfejeő*: Neki?

*Arrak:* Nekem? Ezért vagyok én a te apád, hogy ne köszöntsek fel, akit akarok?

*János:* Tegyed . . . de gyorsan!

*Arrak* (lassan tagolva): Valaki nincs itt, akinek itt kéne lenni, akinek köszönhetjük . . .

*János:* Idd ki és menj aludni öreg.

*Arrak* (kiüssza, de aztán még vállalkozóbb lesz): Én tudok valamit. (Visszafojtott nevetéssel.)

*János:* Öreg, a dolog igazán nem tréfa. Olvastátok?

*Nagyfejeő:* Igen.

*György:* Minden ujságban benne van.

*Majd:* Mi?

*János:* A Rubin kisasszonynak a Wertheim-kasszájukból elloptak egy 4000 forintos takarékkönyvet.

*Arrak:* Az nem igaz!

*János:* Az apa följelentette. Gyanus ember van. Tudják a nevét annak, aki ellopta és fölvette a pénzt.

*Arrak:* Én csak egyszerű iparos vagyok, de igen örülök, hogy ezt hallom. És éppen ezért emelem ezt a poharamat egy nőre, de olyan nőre . . .

*János:* Te valamit tudsz öreg. Részeg vagy, vagy józan? Tudsz, vagy nem tudsz?

*Arrak:* Mindent, annál többet.

*János:* Gyere csak, gyere csak félre.

*Arrak:* Én vagyok fő a dologban . . . magam. Én! (A mellét veri.)

*Ada:* Vidd János a papát aludni.

*János:* Innen addig nem, amíg nem mondja, ami nyomja a mellét.

*Arrak:* Az ujságok számarak, a rendőrség számár, a fődoktor — tisztelt iskolatársam — számár. A pénz . . .

*János* (megfogja az öreg karját): A pénzt . . .

*Arrak* (nevet, alig tudja kimondani): A pénzt a kisasszony nekem adta!

*Filozopter* (éles hangon): Éljen! (Csend.)

*János:* Mit, mit . . . mit tettél?

*Arrak:* Bement, kihozta, fölvettem, elköltöttük, kellett . . . Ennek, annak, — neked.

*János:* Tehát mégis csak te loptad el! Vagy ami mind-egy, kicsaltad. Megcsaltad, megloptad, megraboltad! Engem elárultál, bepiszkoltál! Szabó, szabó . . . nem vagy te az apám, csak egy rongyos . . . El! el! Ki innen! (Lehúzza az asztalról a terítőt, a tányérok csörömpölve hullanak le. Fölpattannak a székek mellől. János, János! csitítják.)

*Ada:* Éppen az én esküvőm napján!

*János:* Odamégy egy ártatlan leányhoz, akinek a jó-ságát, a naivságát . . . És hihet-e az mást, hogy én is bűn-társ vagyok. Ki innét, ki! Nem elég, amit a bőrömön kaptál. Itt a bőröm is! (Leveti a frakkját, odadobja az öregnek.) Vegyed! Vidd! Itt az órám, itt ez a rongypapír, add el va-lakinek . . . a diplomám!

*Arrak:* Itt már az apának tósztot sem lehet mondani. Akkor én elmegyek. (Az ajtó felé indul, a férjjel és a leá-nyával.)

*János:* Innen pedig el nem mentek addig, amíg ki nem vallasz mindent. Hova tetted a pénzt?

*Ada:* Ha így beszélsz apával, akkor én elmegyek.

*Adolf:* Én elhárítom magamtól. Én kikérem ma-gamnak!

*János:* Maga kéri ki! Maga is tudta! Maga őrmester! maga írnok, maga ügyvéd!

*Arrak:* Eressz ki most, János. Nekem most haza kell mennem a beteg anyádhoz.

*János:* Az anyám! Ő nem tudhatta! Nem is sejthette, különben . . .

*Arrak:* Te sejthetted. Gondoltam, hogy mint okos ember, mint az én fiam csak belátod magad . . .

*Ada:* Egyszerre meglett a vizsgapénzed.

*Adolf:* Én nem tudok semmiről, nem akarok tudni semmiről.

*János:* Maga mennyi pénzt kapott?

*Adolf:* Ami nekem ígértetett. Elhárítok minden fele-lősséget.

*János:* Adja vissza!

*Adolf:* Befektettem.

*János:* Vegye vissza! . . . Hagyd ott ezt az undorfító embert. Maradj velem, egyetlen testvérem!

*Ada:* Ma, most nem.

*Arrak:* Semmi közöd hozzánk. Velem beszélj. Engem üss agyon. Mit akarsz?

*János:* Semmit. Elmehettek. Leszámoltam veled.

*Arrak* (a nyitott ajtónál): Velem leszámolsz? (Érzé-kenyen:) Kitagadsz?

*János:* Semmi dolgom többé veled. Menj!

*Arrak:* Jó. Én megyek. Haza megyek az anyádhoz. (Melegen:) Mit izensz az anyádnak?

*János:* Semmit. Anyám sincs. Magam vagyok.

*Arrak:* No jó. Majd én megmondom, ki vagy! Te! Te! Ejnye de becsületes lettél egyszerre! De előbb vagy hét esztendeig te is használtad. A pénzt. Éltél belőle!

*János (dühvel):* Én? (Csüggedten:) Én!

*Arrak:* Te, te!

*János:* Nekem az apja . . .

*Arrak:* Nekem maga a lány, mint nobel nő!

*János:* Kölcsön és csalás!

*Arrak:* Add vissza no! (A tenyerét mutatja.) Húzzanak ki innen egy szál szőrt. Majd amit ez a kisasszony hoz, abból visszaadod . . . Mit affektálsz? mit affektáltok? Az a bizonyos nevezetű kisasszony, az beszélhet, az tett. De te! Fúj! fúj! fúj!

*Majd:* Öreg úr!

*Nagyfejeő:* Öreg, elég!

*Arrak:* Öreg vagyok, de úr nem vagyok, mint ez itt. (A fiára mutat.) Csak egyszerű iparos, aki gyermeke nevelésének élt. (Dühvel:) És a becsületem az enyém. Így is tudok én! Karsamadiner, urak, doktor urak! (Leányával és vejével gyorsan el. Csönd.)

HARMADIK JELENET.

*János, Piros, fiúk.*

*János:* No, fiúk, ezt szépen megcsináltam. Szegény tata. Szigorúan tetszettem vele bánni. Pedig a fia vagyok. Alkalmasint nem is különb, mint ő. Szabófi! Szabófi! (Üti magát.) Nem lehet büntetlenül senki szabó fia.

*György:* Mit kell tenni, az a kérdés.

*Majd:* Meg kell beszélünk.

*Piros:* Ennyi okos férfi.

*János:* Maga is itt van, tubám. Maga ugyan cseberből vederbe jutott. Nem jó volna, ha visszamenne a papához?

*Piros:* Én magát el nem hagyom soha!

*János:* Köszönöm. Most már kint vagyok a vízből.

*Technikus:* Pénz! Persze minden kérdés pénzkérdés. Tízezerrel minden megoldható.

*János:* Majd, nincsen nálad véletlenül húszezer korona?

*Filozopter:* Vissza kell sompolyogni a nagylelkű nőhöz.

*János:* Ha okosat nem tudtok, bolondokat ne beszéljétek. Ígyunk és vége!

*Nagyfejeő:* Magyarországon mindent el lehet intézni

párbajjal. Valami ötletem van. Inzultáld — csak gyengén — az apját, az öreg orvost. Nem jó. Ökörség? Jó, hát akkor engem. Én megverekszem veled.

*János:* Szép tőled, köszönöm. De én azt hiszem, hogy csak kettőt lehet cselekedni. (Fölkel, a fiúkhöz, majd a csontvázhoz:) Az egyik, hogy föbe lövöm magamat. A másik, hogy föbe lövöm magamat. (Föl és alá jár, megáll Jánoska előtt.) Na, mit vigyorogsz, hogy ez nem természet-tudományi gondolkodás. Borbély teszi, író teszi. De neked jó. Mi? Tolvaj tót-testvérem. Te már túl vagy. De addig? Meg kell állapítani, ami megállapítható. Ez bűnügy. Ez a rendőrség elé tartozik. Kell, hogy előbb egy egész éjjelt pereputtyostól a rendőrség börtönében töltsék. Kell, hogy vallassanak, kínozzanak. Ha valaki képen ütne . . . Ostobák! beszéljetek még . . . Adjatok valami tanácsot. Van valami kifogástok ellenem? Akartok egy szobában maradni velem? Tisztelt menyasszony, maga meg ne sírjon, mert úgy kilódtom, vagy talán önmagától? . . . látta, mi történt a menyasszony-kollégájával? (Készülődik, öltözködik.)

*György:* Hova mégy?

*János:* Én? Nem is akartam sehova. El akartam? Vagy igen. Elmegyek. Fölkeresem a legkomiszabb rendőr-

kapitányt. Szervusz. János, szervusz. Szervusz ifjúság, szervusz öregem! Még visszajövök. Valami mondanivalóm, valami cselekedni valóm lesz. A vizontlátásra!

*Piros:* János, János. Én is magával . . .

NEGYEDIK JELENET.

*Voltak, János nélkül.*

*Nagyfejeő:* Valaki menjen utána. Ez hazard firma.

*Majd:* Kisérje valaki látatlanul.

*Filozopter:* Fölveszem a kabátod.

*Majd:* Vedd. Haza hozd.

*Technikus:* Éjjel van. Csukva van . . . Legelőször is pénzt kell szerezni. Pénzt!

*Nagyfejeő:* A sánta lányt kellene fölkeresni, behódítani.

*Majd:* Helyettest állítani János helyett, mint régen a katonáknál.

*Piros:* Valamelyikük elvehetné.

*Majd:* Én? El, Tízszer is. Hogy embernek ilyen jó szaga lehessen, mint ennek a lánynak volt. Mit mond maga Piroska?

*Piros:* Jánosnak igaza van.

*Nagyfejeő:* Az a kérdés, hogy János uriember-e vagy nem. Az ember még bünt is követhet el, de csak bizonyos fokig, hogy uriember maradhasson. Én Jánost fölmentem. És ha még egy uriember akad, aki erről neki írást ad . . . Én tudok valakit, született keresztényt és gentlemant, aki éjszakai nőtől egy Napoleon aranyat kapott emlékebe. Százszorosan adom neki vissza.

## ÖTÖDIK JELENET.

*Majd,* aztán *Rıza.*

*Majd* (lefekszik a kályha elé, könyvet vesz a kezébe): Mit ültök itt, mint a bús gólyák. Szedjétek föl a lábatokat.

*Nagyfejeő:* Kísérjük el a rendőrséghez, mind.

*Piros:* Én is.

*Filozofter:* Maga is. Én gardirozom.

*Majd:* Jó lesz sietni. Én nem megyek el. Ha engem meglát a rendőrség — az állam minden szerve haragszik rám — mindnyájunkat becsuknak. Menjetek ti épkézláb arcuak. (Egyedül. Hason fekszik a kályha előtt. Hangosan

tanul. Az anatómia száraz terminus technikusait fojtott szomorúsággal mondja. A színészre bizatik, mit tud itt kifejezni. A szerző csak azt szeretné, ha a színész egy-egy pillanatra abban hagyná a tanulást: vigye a fene a tudományt, érdemes-e tanulni? Amikor Riza belép, Majd hangos tanulása már csak mormolás. Havas eső esik odakint. Sötétség. A házmester meggyújtja az udvar lámpásait. A világosság innen és a nyitott ajtóju kályhából.)

*Riza* (összeázva, összefázva. A kezében nyitott, csupa víz esőernyő, úgyszólván beesik a szobába. A szél utána becsapja az ajtót. A leány nem tudja magát tájékozni, félénken, halkán): Jó estét.

*Majd:* Elég rossz. Szél és hó. Tüdőgyulladásos idő. Tessék vigyázni. Különben mindegy. A széket arrább, idebb.

*Riza:* Majd úr!

*Majd:* Én, még mindig.

*Riza:* Megvárhatom?

*Majd:* A vizes cipellőt lehuzni. A felső ruhát is. A János ágya tiszta, feküdjék le. Bár meghülés nincs. Csak válság van, csak válság.

*Riza:* Hol van?

*Majd*: Elment.

*Riza*: Hova?

*Majd*: Ő maga se tudja.

*Riza*: Vissza fog jönni?

*Majd*: Még egyszer. Én hiszem.

*Riza*: Ha éjszaka lesz is, én megvárom.

*Majd*: Akkor csakugyan helyezze magát kényelembe. A szolgáló segíteni fog. Messa . . . Messalina! Megínt a tábornokot lesi a sarkon . . . Az alkovenban. Talán egyedül is . . .

*Riza*: Nem vagyok fáradt, Majd úr. Csak rossz szokásból didergek. Félek.

*Majd*: Mitől?

*Riza* (szenvédélyesen): Hogy János, hogy Arrak doktor úr rosszul fogja föl az ügyet. Hogy megtudta . . . a pénz miatt, amit az apjának adtam. Az a mi kettőnk ügye. Az apjái és az enyém. Én rákényszerítettem. Ki nem térhetett előttem. Megmondtam az apámnak, megmondom a rendőrségnek, megmondom mindenkinek. Az az én pénzem volt és annak adom, akinek akarom és nem tűröm, hogy Jánost megállítsák vele a pályáján, hogy valaki a

szemére hányja, hogyha majd valakit szeret, a menyasszonyának elmondják, elejbe álljanak.

*Majd* (nézi a lányt, föltápáskodik. Mélyen, ügyetlenül meghajlik a lány előtt): Ez természettudományi beszéd. Ez úri beszéd. (Kezet nyújt, erősen megrázza, majd megcsókolja Riza kezét.) Kár, hogy kollégám nem hallhatja.

*Riza*: Azért jöttem, hogy megmondjam neki. Én nem akarom megalázni. Én nem hittem, hogy megtudja. Vagy ha igen, később . . . akkor . . . Én nem akarom, hogy az apámmal találkozzanak. Az apám szívbeteg, túlzott ember, szemrehányásokat tenne, gorombáskodhatnék vele. Beszélni akarok Jánossal. Hívja nekem ide. Keresse föl. Mondja meg neki, hogy mindent megbántam, csak néhány szavam van hozzá. Csak azt akarom neki mondani, hogy ne szeressen, üssön, verjen, csak vegyen magához. Mert élni nála nélkül nem tudok. Fázom. Így didergek mindig. Gőgös voltam hozzá, nagyon is sokat szenvedek érte. Haragudtam rá, mert nem magamért akart elvenni. Érdemlem én azt? Hazudta ő nekem valaha, hogy engem . . . Mások hazudták, magam hazudtam és őt büntettem érte. Könnyörgök magának, hozza nekem ide. Meg fogom győzni arról, hogy neki nem lesz rossz, ha engem magához vesz. Ha akar, mint fele-

séget, ha nem, úgy mint cselédet. Én meghúszom magam olyan kis helyen, hogyha nem akar, észre sem vesz. Én élni akarok és látni akarom. Én tudom, hogy ő jó, csak engem nem szeret. Én tehetek arról és nem ő. Utálatos, hogy egy lány ilyeneket mond, így megalázkodik. Inkább meg kéne halnia. De én nem tudok. Nekem borzasztó, hogy aztán miattam szemrehányásokat tegyen magának. És én magam is élni akarok, nem akarom elfelejteni, minden pillanatban tudni akarom, hogy van, hogy vagyok. Egy nő, aki ilyeneket mond, az az utolsó, hát az vagyok, hát legyek az, de át akarom fogni a nyakát, belecsimpaszkodni, a mellén sírni, rázzon le, szidjon, alázzon meg . . . Élni! élni . . .

*Majd* (megsimogatja Riza összecsapzott haját. A reszkető kezét megfogja): Nyugalom, bróm. Azonnal fe fog feküdni. Ha tetszik, ruhástól. Ezt le. (Kifejti a nagykabátjából.) Ide. (Karjára veszi és leteszi az ágyra, betakarja.) Én ide hozom, élve vagy halva. Mint orvosnak és mint embernek itt a helye.

*Riza* (halkan mint egy beteg gyerek): Fáradt vagyok. Álmos vagyok doktor úr. (Mind halkabban.) Ne hagyjon aludni.

*Majd* (a tárcájából brómot vesz ki, beadja): Most

szépen elalszik, el fog aludni. Azt az utálatos külső és belső megfázásokat mind kialussza. Addig én idehozom. Ide én. Csak nekem ne fázzon, nekem ne dideregjen. He? Nem affektálni. Aludj, kis viharvert, megázott fecskemadaram. (Cúgos cipőjét ott helyben állva lehúzza, a kezébe veszi, úgy megy ki. Előbb a függönyt leereszti. Az ajtóban leveszi a Jánoskáról az übercihert, kirántja a szájából a fél szivart. Távozik.)

## HATODIK JELENET.

(A szoba pár másodpercig üresen áll. Egyszerre csak kinyílik a varrólányok ajtaja, egyik benéz, nem lát senkit, erre behívja a többit is. A szobában körülnéznek, egyes tárgyakat kíváncsian a kezükbe vesznek, fiókokat huzgálnak ki. Egyik félrehuzza az alcoven függönyét és meglátja az alvó Rizát. Erre hirtelen odainti a többit, azok is megnézik. Ki akar szólni Borcsának a konyhába, ki nincs ott. Kívül hallja a szobaurak lármáját, erre gyorsan — azon az ajtón, melyen bejöttek, távoznak.)

*János, fiúk.*

*János:* Mi a fenét hoztatok vissza? Mit akartok tőlem? Nekem itt nincs mit keresni. Nekem nincs mit tenni mást mint . . . (Csend.) No mi lesz? Belém akartok bújni?



*Nagyfejeő:* Tata! Tatuka, csakhogy visszajöttél. Már virslit akartunk neked bevinni a börtönbe.

*János:* Börtönbe? Ha jól bezárnának. Be se mentem a rendőrségre. Ott álldogáltam. Minek?

*Filozopter:* Furesán vagyunk fiúk. Idd le magad, legjobb ilyenkor.

*Nagyfejeő:* Vannak esetek, amikor egy gentleman...

*György:* Ez nem az.

*János:* Vasalt nadrágum, mit tudsz te ahhoz? Ez az.

*Nagyfejeő:* Lehet, te tudod.

*György:* Mit akarsz tenni? Mondd meg, a legjobb azilyent kimondani.

*János:* Kinek? (Fölnéz.) Vagy igen, nektek. Mért ne. Bátor, jó fiúk vagytok. Miért is tagadnám le?

*Technikus:* Amíg az embernek valamije, a legkisebb tárgya is van, amit becsaphat, bevihet . . . Aztán ki lehet váltani . . . Mindent ki lehet váltani, amíg el nem évül.

*Filozopter:* Tatuka, ez csak reális iskolát végzett, mégis mint egy öreg böles, görög. Szegény beteg majmok vagyunk, mind, akik csak élünk. Öregebb, fiatalabb. Én vagyok a fiatalabb.

*Nagyfejeő:* Férfiak vagyunk.

*János:* Férfiak? (Fölnevet.)

*György:* Gyávaság.

*János:* Adjatok hát tanácsot Szaladgáljak a bíróságokhoz, fussak ide, oda, magyarázni a megmagyarázhatatlant. Mentegetőzni. Magamról lerázni a felelősséget. Apámra, a hugomra tolni. Vagy hagyjak itt mindent és kezdjek új életet Amerikában, mint egy sikkasztó. Nem ez volt az én életprogramom, nem így gondoltam az életet én, ez — nem kell.

*György:* És a kötelesség?

*János:* Ki iránt? Az apámmal leszámoltam. Fizettem, mért, mert az életre kitett. Hugom — no! Nóm? Ja igen. Az egy kicsit van. El is feledtem, hol van?

*György:* Valamit vásárol, mindjárt itt lesz.

*János:* Akkor jó is lesz sietni. Pakkelózzunk. A holmit küldjétek el az öregnek. Mondjátok meg neki, hogy nem haragszom. Kvittek vagyunk.

*Nagyfejeő:* Hová mégy?

*János:* Szeretőt keresni.

*György:* Van szived egy lányt, egy finom vidéki úri lányt, menyasszonyodat így itthagyni?

*János:* Papom, — vagy igaz, — már mintha nem

volnál az. Te pedig mintha meggyőződés nélkül tartóztatnál. Ne évdjünk egymással. Én lemaradtam, én kiállok a sorból. Földik, testvérek, az egymás felső- sőt alsóruháit hordtuk, nyíltan beszéltek veletek. Koldus kutyák, tehát urak és férfiak vagyunk: nekem kedvesek voltak, akikhez tartoztam. Nem tudok és nem akarok újakat keresni. És ami fő, ami fő, magamnak nem vagyok többé szimpatikus. Nem szeretem többé magamat, nem kellek többé magamnak. Piszkos lettem kívülről, belülről és nem küldhetem magamat vegytisztítóba.

*Nagyfejeő:* Megverekedni. A vér mindent lemos.

*János:* A vér, amely kiárad, öt liter ami elfogy. (Józanon:) Lehet veletek okosan beszélni? Töltsetek egy kortyot. Ez jó, hideg. A fene egye meg, milyen jó volna itt köztetek élni. Kíváncsi vagyok. Dühvel megyek el, azt mondhatom. Sok dolgom volna itt. Arra készültem, hogy holtakat fogok föltámasztani . . . Elrabolni a sírtól, ami az övé. Erővel, türelemmel, vadul.

*Nagyfejeő:* Igyál!

*János:* Te is. Öcskös, trémád van. A szemembe nézz! Ti féltetek. Ti féltetek!

*Filozopter:* Azt nem, mindenki magának a szuverén urát

*Nagyfejeő:* Te tudod, mi a bajod.

*György:* Istennek tartozunk csak felelősséggel.

*János:* Vele elvégeztem.

*György:* Szinültig.

*János:* Be akartok rugatni? Engemet, itt! Elfeleditek, ki vagyok. Az asztal alatt voltatok mind.

*Majd:* Jó, jó, tudjuk, hogy te vagy Hunyadi. Éppen te menj el. Tanácskozzuk meg a dolgot tata.

*János:* Nem bánom, ez tetszik nekem. Gondoltatok ti már ilyesmire?

*Nagyfejeő:* Hogyne.

*Majd:* Persze.

*János:* Senki ki nem térhet . . . A legjobb a golyó, ugy-e?

*Technikus:* Az . . . Amilyen komisz . . .

*Nagyfejeő:* Nem uri.

*János:* Bizonytalan is. Föllázít a gondolat, hogy semmi hasznot az embereknek, a kedves beteg majmoknak nem csináltam. Talán mert . . . Valami homályos ideám van. Befeküdni a klinikára, aztán óráról vagy percről-percre följegyezni a pulzust, mint a bécsi asszisztens, aki megette a pestis-bacillust . . . gyönyörű volt . . . Hogy

is hívták? Csak a magam nevét felejténém már el. Hogy vagyok, vagyok . . . Elemezni magamat, az utolsó órákat, tudományosan, egészen az utolsó, a nagyszerű, a kívánatos utolsó rezdülésig, amikor az öntudat a sötétbe vesz. Heuréka!

HETEDIK JELENET.

*Voltak, Piros.*

*Piros* (pakkokkal érkezik): Csakhogy itt van!

*János*: Csak magát vártam. Éppen csak maga kell most. Tudja, hogy elutazom?

*Piros*: Hova megy?

*János*: Csak ide egy ugrásnyira. Kerepesre. Valamivel messzebb. Orvosnak megyek egy nagy hajóra . . . Kár hogy elszakítottam a diplomám . . . No sírjon egy kicsit, de csak lassan.

*Piros*: És engem így itt . . .

*János*: Tisztelt menyasszonyom, önt el is feledtem egy pillanatra. Persze, ön itt van. Ön van itt, ifju korom álma, lelkemnek jobbféle. Mi mindent is hazudoztam ön-

nek össze tíz szemeszter és két főgimnáziumi év alatt? Én hazudtam, vagy az ifjúság? Most öreg ember lettem, a dolgok kitisztultak előttem. Maga becsületes volt, maga rám építette a jövőt, maga nagyon szeret engem.

*Piros*: Én? Nem.

*János*: Nem szeret? Az Isten áldja meg e szóért. Boldog vagyok. Igazán nem szeret? Maga derék leány. Mindig mondtam, hogy a legaranyosabb lény a világon. Hát nem szeret? Adjon egy csókot, össze-vissza szeretném csókolni! Adja ide a kezét. Talán barátaim közül valamelyiket? Mi? Azt, akit gondolok?

*Piros*: Nagyon.

*János*: A klérus mindig győz. És a fogadalom?

*György* (polgári ruháját jelzi): Már bejelentettem a priornak, hogy érdemtelennek tartom magamat . . . Már nagybátyám, a kanonok tegnap előzőleg elhunyt.

*Mind*: Szegény kanonok! (Odamennek Györgyhez, kezét fognak vele. Megcsókolják. György kézen fogja Piroskát, kört csinálnak körülöttük. Így beszélgetve a háttérbe vonulnak és lassan, köszönés nélkül elszélednek.)

*János*: Éz az, így szeretem a magyart párjával. Ki-alszom ezt az egészet. Van egy gondolatom. Hagyjatok. Be-

csületszóra. A Majd becsületszavára, ha egyet alszom, minden rendben lesz. Hagyjatok magamra.

*Piros* (nevetve): Hagyjuk.

*János*: Reggelre olyan leszek, mint a makk. Vidd el az élő nagynénédhez és bánj vele rosszul. Megölelni. (Ölelkezve elmennek.)

*Technikus* (hármat kopog a falon, visszakopognak): Én egy kicsit ide átmegyek. (El.)

*Nagyfefeő*: Ez a Pest, ez a büdös, nemzetközi Pest az oka mindennek. Én bizony nem tülekedem itt tovább, megyek haza a vármegyéhez. Ez nem való nemes embernek.

*János*: Szervusz! (Kezet ráznak.)

*Filozopter* (A gallérskatulyát kiszedegeti a siffonból).

*János*: Költözködöl, koma?

*Filozopter*: Nem akarok terhedre lenni. Ha az ember magával verekszik, legjobb, ha tanuk nélkül pofozza magát. Majd reggel. (Változott hangon:) De nem csinálsz boldogot. Igérd meg. Semmit.

*János*: Csak alszom. (Ásít.) Menjetelek fenébe! hagyjatok. (A csontvázhoz lép:) Tage tak. Magától nem búcsúzom. Különben mit üzen maga magának? Magával találkozom. Úgy mondják. Kezdem hiszegetni. De hol van Majd?

*Majd* (belép, egészen derangált): Jelen! A fene egyen meg!

*János*: Gyere hűséges izmaelitám. Tőled külön kell búcsúznom.

*Majd*: Pipi, pipi. Hazajöttél, mégis hazajöttél?

*János* (szárazon, halkán): Hazajöttem egy kicsinyt.

*Majd*: Épp érted indultam. (Sugva:) Csakhogy itt vagy.

*János* (bizonytalan lépésekkel megy előre. Fogódzkodik. Igen lassan beszél): Két okból jöttem haza, kevés időre. Az egyik ok: Föl fogod keresni a kis sántát és megmondod neki . . . Semmit, csak azt, hogy: Isten áldja. Mégis még annyit, hogy mielőtt erről a száraz földről eltávoztam, rája gondoltam, csak rája. Furcsa, mi? Magam sem tudtam, hogy így van. De így van. És hogy köszönöm, ami jót tett a családomért. Hogy lopott értem. Én is loptam volna érte. Kár hogy nem kellett. Kár, hogy úgy kerültünk szembe. Hogy én őt . . . raison volt. Küzködtem ellene. Vagdalkoztam. Magam vágtam meg a legjobban. Mondd meg neki édes fiam. Mít félsz? Mít kapkodod a fejed. Tisztálkozz meg, itt hagyom a szalon rokkom és úgy járulj elébe. Mondd meg neki, hogy soha senkit mást. És most már mint zsvány, mint fogorvos is itt maradnék, ha vele együtt lehetnék.

Ennek vége és vége. Ha a haragos száját még egyszer megcsókolhatnám . . . Mondd meg neki.

*Riza* (a beszéd elején fölkel az ágyból, kilépett a függöny mögül s néma elragadtatással hallgatja Jánost).

*Majd* (Rizára mutat, gőgösen): Mondd meg neki te!

*János* (meglátva Rizát hozzárohan, hosszú, néma ölelés.) Kicsi . . . kicsi . . . Maga ide . . . hogy . . .

*Riza*: Kerestem, féltettem . . . Úgy megáztam. Magánál aludtam. Úgy megfáztam. (Átöleli, melengeti.)

*János*: Egyedül. Egyszerre egyedül maradtunk.

*Riza*: Elment.

*János*: Nem akar maga is hazamenni?

*Riza*: Nem.

*János*: Itt akar maradni nálam?

*Riza*: Igen, magánál.

*János*: Esküvő nélkül?

*Riza*: Esküvő nélkül!

*János*: Az apja nélkül?

*Riza*: Az apám nélkül!

*János*: A feleségem, a szeretőm?

*Riza*: A szeretője, a felesége.

(Függöny.)

Singer és Wolfner kiadása Budapest

## Bródy Sándor könyvei:

	Kor.
Jegyzetek a szerelemről . . . . .	3.50
Novella . . . . .	3.50
Komédiák . . . . .	3.50
Rembrandt-fejek . . . . .	4.—
Király-idyllek . . . . .	2.50
A nap lovagja . . . . .	4.—
Apró regények . . . . .	2.—
A tanítónő . . . . .	2.50
Két szőke asszony . . . . .	2.—
Színészvér . . . . .	4.—
Don Quixotte kisasszony, 3. kiadás . . . . .	4.—
A hercegkisasszony . . . . .	2.50
Királyfi és koldusleány . . . . .	2.50
Hófehérke . . . . .	2.—
Tündér Ilona. 2. kiadás . . . . .	2.50
Egy férfi vallomásai . . . . .	3.—
Ezüst kecske . . . . .	4.—
Erzsébet dajka . . . . .	2.—
Dada . . . . .	2.—
Egy rossz asszony természetrajza . . . . .	2.—
Regényalakok . . . . .	2.50
Bekötve kötetenként 1.60 K-val több.	
Fehér könyv I—XII. Egy-egy kötet kötve . . . . .	2.—